

Què funciona en
gènere i joventut?

Informe

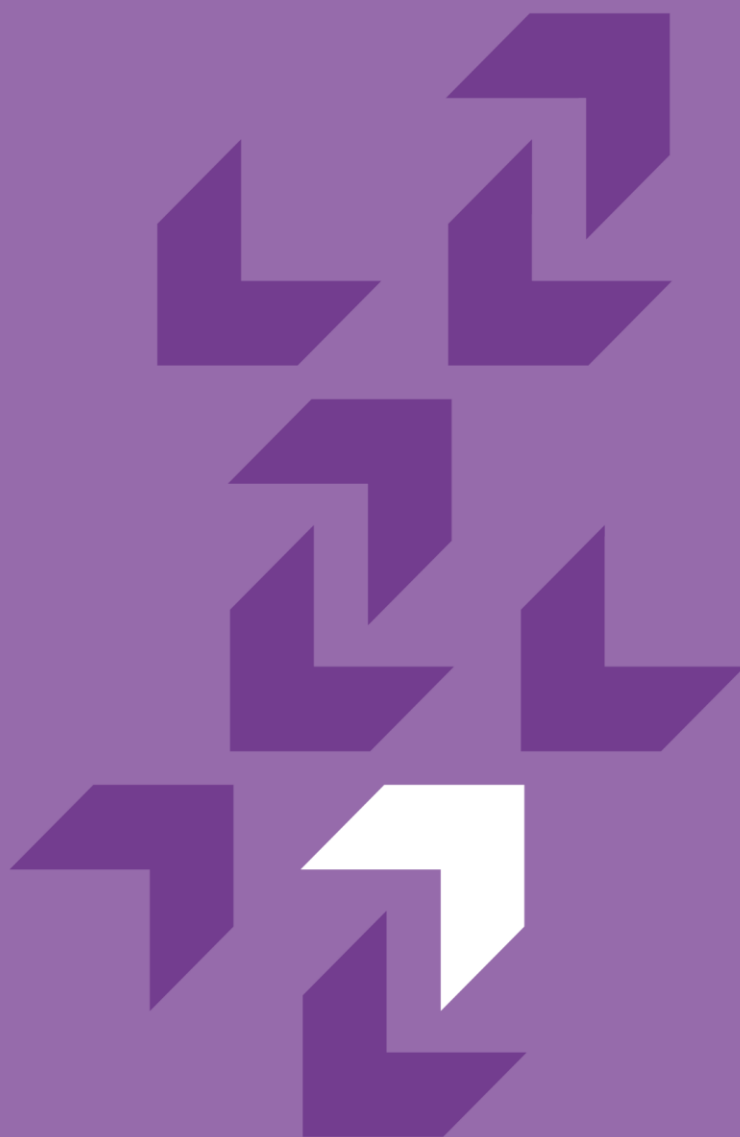
Què són les violències masclistes i quines formes prenen en el col·lectiu de persones joves?

ivàlua ✓

Institut Català d'Avaluació
de Polítiques Públiques

Generalitat
de Catalunya
**Departament
de Drets Socials**

Què són les violències masclistes i quines formes prenen en el col·lectiu de persones joves?

Informe definitiu:
Maig de 2023

Àmbit temàtic:
Violències masclistes

Projecte conjunt de:
Agència Catalana de la Joventut - Departament de Drets Socials - Generalitat de Catalunya
Ivàlua - Institut Català d'Avaluació de Polítiques Públiques

Projecte amb la col·laboració de:
Institut Català de les Dones
Departament d'Igualtat i Feminismes

Projecte finançat per:
Agència Catalana de la Joventut i amb càrrec als crèdits rebuts del Ministerio de Igualdad - Secretaría de Estado de Igualdad y Contra la Violencia de Género

Coordinació:
Observatori Català de la Joventut
Ivàlua - Institut Català d'Avaluació de Polítiques Públiques

Síntesi realitzada per:
Mireia Foradada (Facultat de Ciències de l'Educació de la Universitat Autònoma de Barcelona), Alejandro Caravaca (Departament de Teories de l'Educació i Pedagogia Social de la Universitat Autònoma de Barcelona) i Berta Llos (Departament de Pedagogia Aplicada de la Universitat Autònoma de Barcelona)

Projecte de recopilació, anàlisi i transferència d'evidència per a millorar les polítiques públiques destinades a afavorir la igualtat de gènere entre les persones joves

Un projecte conjunt de:

Generalitat de Catalunya
Departament de Drets Socials

Amb la col·laboració de:

Generalitat de Catalunya
Departament d'Igualtat i Feminismes

Amb el finançament de:

Generalitat de Catalunya
Agència Catalana de la Joventut

Pacto de Estado
contra la violencia de género

Activitat parcialment finançada amb càrrec als crèdits rebuts del Ministerio de Igualdad (Secretaría de Estado de Igualdad y contra la Violencia de Género)

Què funciona?

Índex

1. Posició investigadora	2
2. Motivació	4
3. Preguntes que guien la revisió.....	5
4. Revisió de l'evidència.....	6
4.1. Violències en l'àmbit comunitari	8
4.1.1. El gènere com a violència	8
4.1.2. Normativitat del binarisme gènere en els cossos i de la construcció del desig sexual	8
4.1.2.1. Delictes d'odi o d'incitació a l'odi	10
4.1.3. Pressió estètica i cànons de bellesa	10
4.1.4. Violències sexuals	12
4.1.4.1. Mutilació genital femenina	17
4.1.5. Tràfic de dones amb finalitat d'explotació sexual i amb altres finalitats amb dimensió de gènere.....	18
4.1.6. Drets sexuals i reproductius	19
4.1.6.1. L'accés a l'educació sexual i afectiva.....	19
4.1.6.2. El dret a l'avortament.....	20
4.1.6.3. Violència obstètrica.....	21
4.1.7. Resistències i consciència feminista de les persones joves: a favor i en contra de la normativitat de gènere i les seves violències.....	22
4.2. Violències en l'àmbit laboral.....	23
4.3. Violències en l'àmbit institucional.....	23
4.4. Violències en l'àmbit educatiu	25
4.4.1. Assetjament escolar	25
4.5. Violència en la parella i/o en altres vincles d'amor sexual.....	27
4.6. Violències digitals	31
5. Resum	34
6. Implicacions per a la pràctica	35
7. Bibliografia	37

Què són les violències masclistes i quines formes prenen en el col·lectiu de persones joves?¹

Mireia Foradada Villar

Investigadora postdoctoral a la Universitat Rovira i Virgili i professora a la Facultat de Ciències de l'Educació de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Berta Llos

Investigadora predoctoral al Departament de Pedagogia Aplicada de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Alejandro Caravaca

Investigador predoctoral al Departament de Teories de l'Educació i Pedagogia Social de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Les violències masclistes prenen una diversitat de formes, es presenten en diferents àmbits i s'experimenten diferent segons el cicle vital d'una persona. No obstant això, el sistema cisheterosexual fa que les persones joves i no tan joves estiguin travessades per les violències masclistes més enllà de l'àmbit de les relacions de parella d'amor sexual, com també les joves dels col·lectius LGBTI. Així, les violències les hem d'entendre d'una forma àmplia, complexa i interseccionada a l'hora de veure'n el seu abast. Estudiar la violència masclista en el col·lectiu divers de persones joves ha de permetre comprendre com els i les joves viuen les violències masclistes d'una forma específica i situada en el seu grup d'edat. És a partir d'aquest posicionament específic que es pretén oferir una mirada que respongui a la realitat juvenil per repensar les millors estratègies d'intervenció política en aquest àmbit, en espais joves, fòrums sobre aquesta temàtica i administració pública.

¹ Aquest document es realitza en el marc del projecte «Què funciona en gènere i joventut» i forma part del cicle «Violències masclistes en la joventut». Cada cicle compta amb tres documents: (1) una anàlisi de la problemàtica, en aquest cas titulada «Què són les violències masclistes i quines formes prenen en el col·lectiu de persones joves», (2) una revisió d'evidències, titulada «Com prevenir i tractar les violències masclistes al jovent? Revisió sistemàtica de l'evidència internacional», i (3) un document d'aterratge de les evidències al context català, «Explorant les polítiques contra les violències masclistes en la joventut a Catalunya: punt de partida, reptes i recomanacions». En cada document podeu trobar referències específiques als altres dos, ja que els volums es complementen entre si.

1. Posició investigadora

Les violències masclistes és un fenomen que té la seva arrel en una societat de base cisheteropatriarcal, i que s'articula a partir de diferents dispositius de poder a nivell educatiu, mèdic, econòmic, social i polític, que legitimen unes posicions de gènere i uns vincles d'amor sexual² determinats. Viure a partir d'aquests mandats del sexe-gènere-desig, però també transgredir-los a través d'altres pràctiques socials de gènere i amor sexual, comporta que una persona estigui exposada a patir violències masclistes. En el col·lectiu de persones joves les violències masclistes prenen una forma determinada, ja que aquestes es veuen travessades per les diferents experiències de ser jove. Així, segons el moment vital de la persona jove i l'experiència concreta d'aquest «ser jove», les violències masclistes poden viure's de forma molt diferent de les del món adult.

Per comprendre el comportament que aquestes tenen en el context **juvenil**, cal determinar quatre elements analítics per comprendre millor el fenomen des d'una mirada feminista i no adultocèntrica, d'acord amb el posicionament de les persones que porten a terme aquesta recerca. En primer lloc, semblaria que les persones joves mostren més obertament una identitat de gènere i/o expressió de gènere no binària i/o orientació sexual no heterosexual, respecte de generacions de més edat (CEO, 2022). A més a més, i com ensenyaran les xifres més endavant, hi ha un augment de les noies joves que s'autoanomenen feministes i que mostren un rebuig cap a les normes de gènere i les relacions que es desprenen del sistema cisheterosexual (Gómez Bueno et al., 2021).

En segon lloc, s'acostuma a fer una associació directa cap a les persones joves, com un col·lectiu més masclista que el del món adult, i, per tant, aquestes són considerades persones més vulnerables a l'hora de patir les violències pròpies de la ideologia masclista, ja que l'adulthood s'entén com un destí inevitable que permet a la persona jove concloure un procés previ caracteritzat per la immaduresa, la inexperiència i el canvi. Contràriament, Martín et al. (2014) discuteixen aquesta premissa i consideren que les persones adultes en edat «productiva» presenten unes posicions i una cultura dominant respecte de les generacions més joves, que es basen en els valors d'una societat estructurada pel patriarcat, el capitalisme i el

² Es decideix partir del vincle d'amor sexual de Mari Luz Esteban perquè, tal com s'explica més endavant, aquest constructe respon millor a la diversitat i formes de vincles sexoafectius que caracteritzen la joventut avui. L'amor sexual del sistema neoliberal i patriarcal, en el qual ens emmirallem com a societat a l'hora de construir els nostres vincles emocionals i sexuals, està basat en el poder, els estereotips de gènere i els mites de l'amor romàntic, i al mateix temps, aquest no es pot entendre sense les relacions sexuals, ja que és una part indispensable d'aquest tipus de vincles.

colonialisme. Així doncs, la cultura dominant masclista compartida, és l'herència que es transmet de generació en generació per socialització directa a les persones més joves de la nostra societat, principalment a través del capital social i cultural familiar, educatiu i polític.

En aquest sentit, la interseccionalitat feminista³ (Rodó-Zárate, 2021) esdevé una eina útil per comprendre la posició de persona jove en aquest món adultocèntric, d'acord amb altres eixos socials com la religió; l'etnicitat, la racialització i/o la diversitat d'origen;⁴ el gènere; la construcció del desig; o la classe social. En conjunt, tots aquests eixos, i molts d'altres, s'han de concebre en la realitat de les persones joves, ja que confeccionen una experiència determinada de ser jove sobretot des del punt de vista de la vulnerabilitat en contextos de violència masclista. Per aquest motiu, les vivències d'opressió i discriminació vinculades a les persones joves s'han de poder analitzar de forma diferencial del món adult i des d'un coneixement situat (Haraway, 1995). I és que el sistema cisheteropatriarcal té l'habilitat d'adaptar-se a dinàmiques socials i culturals molt diferents, també en els diferents moments del cicle vital. Així, s'ha d'entendre que les violències s'encarnen d'una forma específica en cada etapa de la vida, i d'acord amb

³ Parlar d'interseccionalitat implica obligatòriament situar l'origen d'aquesta teoria de l'etnicitat i les múltiples formes de discriminació que pateixen les dones afrodescendents en el context nord-americà. Entre d'altres, són coneguts el Combahee River Collective (1981) o la investigadora Kimberly Crenshaw, que mostren com l'etnicitat i el gènere (i la classe social) produeixen posicions específiques de discriminació per a les dones negres radicalitzades en el context dels Estats Units. Els anàlisis de la interseccionalitat en els contextos occidentals, blancs i institucionalitzats han tendit a un blanquejament de la teoria, que ha arribat, inclús, a esdibuixar el mateix marc d'anàlisi de l'etnicitat. Per aquest motiu, l'etnicitat ha de ser un element indispensable en la recerca i anàlisis de les polítiques públiques quan aquestes persegueixen fer-ho a través de la interseccionalitat.

⁴ Quan ens referim a la discriminació que pateixen les persones per racisme, emprem <<l'etnicitat, la racialització i joves d'origen divers>> per tal de poder reflectir de la millor forma possible les experiències de racisme de les persones joves a Catalunya. Aquestes inclouen :

- Persones joves nacionals / de la Unió Europea (UE) no nacionals / no nacionals ni de la UE.
- Persones que tenen diferents situacions administratives (nacionals, residència amb diferents autoritzacions, sense autorització de residència...).
- Persones gitanes/infrareconeixement del Poble Gitano.
- Persones autòctones (en el sentit de nascudes a Catalunya/Espanya) de famílies migrades / joves migrades.
- Persones que tenen creences i/o pràctiques religioses diverses (ex. islamofòbia/islamofòbia de gènere).
- Persones que van ser adoptades fora de Catalunya.
- Persones que pels seus trets físics (fenotip), accent, etc. pateixen el racisme.
- Altres experiències que responen a dinàmiques de discriminació racista

l'Organització Mundial de la Salut (OMS) totes han de considerar-se un problema de salut pública.

En tercer lloc, cal prendre consciència que existeix una agència pròpia de les persones joves, i que, per tant, els períodes de canvi, qüestionament i resistència que mostren les persones en l'etapa juvenil tenen un sentit. És a dir, hi ha un exercici de reflexió-decisió que mereix ser escoltat, perquè hi ha una voluntat al darrere, en un sentit o l'altre (Butler, 2018; Rifà Valls i Bertran, 2020). Així, és tranquil·litzador saber que les persones joves avui tenen un gran coneixement sobre les violències masclistes, saben com s'articulen, i busquen i desenvolupen estratègies pròpies d'afrontament vers les violències masclistes per sortir-ne (Foradada Villar, 2021). No obstant això, i com succeeix en el conjunt de la societat, la gran majoria de dones en un moment o altre de la seva vida han patit algun tipus de violència masclista (Enquesta, 2019).

En quart lloc, de quins i quines joves parlem quan ens referim a les polítiques de joventut? Aquí de nou, la interseccionalitat feminista és molt útil per reflexionar sobre quines són les persones joves a les quals no s'arriba quan pensem en les polítiques de joventut, tot i ser un seguit de mesures perfectament planificades amb la voluntat de millorar les condicions de vida de les persones joves. Així doncs, és necessari aprofitar aquest treball de revisió, sobretot a l'evidència 3, per plantejar-se fins a quin punt les polítiques de joventut i feministes donen resposta a totes les persones joves o bé si existeix un subjecte juvenil de referència que està invisibilitzant d'altres posicions d'aquest «ser jove».

2. Motivació

Les violències masclistes són una xacra social històrica no resolta, que l'Organització Mundial de la Salut (OMS) classifica com un problema de salut pública. A l'Estat espanyol no es classifiquen les primeres formes de violència masclista fins al 1999, amb el terrible feminicidi d'Ana Orantes, i a partir del 2003 es comencen a comptabilitzar alguns d'aquests feminicidis. En aquest sentit, la recerca i els dispositius polítics sobre violència masclista es pensen i s'articulen tradicionalment des de la realitat de dones adultes blanques en edat productiva que tenen relacions de parella estable heterosexuales; això no obstant, encara és insuficient per dimensionar el fenomen de les violències masclistes en tots els grups de la societat.

En els últims anys hem vist com s'han incrementat les denúncies per violació o altres formes de violències sexuals i masclistes col·lectives perpetrades per nois, gràcies a un context sociològic d'extens suport social als avenços des de fa més d'una dècada en clau de llibertats sexuals de les

nenes, noies i dones del moviment feminista per erradicar les violències masclistes de la societat. En canvi, el terror sexual s'articula contra les dones com un dispositiu de por i control vers les dones joves per restablir el sistema de gènere. En aquest sentit, l'estiu del 2021 trobem un exemple a través de del fenomen de les punxades amb xeringa. Així doncs, el discurs del terror sexual que Irene Barjola desenvolupa de forma extensa al seu llibre *Microfísica sexista del poder*. Un paradigma que ens retorna al cas de les noies d'Alcàsser, i que responsabilitza a les dones i noies de les violències sexual i masclista, i en reforça el normativisme del propi sistema gènere. Tanmateix, no podem obviar que els feminicidis en edats joves o per violència vicària, o la violència obstètrica, entre altres temes que han estat denunciats pel moviment feminista. De la mateixa manera és preocupant l'augment de les agressions per causa LGBTI-fòbica a persones joves principalment a l'espai públic, i que han estat assenyalades diverses vegades per l'Observatori contra l'Homofòbia. No es pot deixar de fer menció dels casos de suïcidis de joves trans per *bullying* o bé la violència institucional que encara ara pateixen les persones joves de gènere no binari per part de diferents organismes públics o les xarxes socials. .

Tot i que hi ha hagut una voluntat de resposta institucional a diferents nivells per tal d'avançar en les mesures que permetin una millora de la vida de les dones i persones LGBTI joves en aquest context de masclisme sistèmic, encara ara s'està lluny d'una comprensió específica de les violències que pateixen les persones joves, així com de les mesures a mitjà - llarg termini que s'han de desplegar en el conjunt del territori català.

Per tant, la motivació d'aquesta recerca és poder conceptualitzar el fenomen de les violències masclistes i lgtbifòbiques en l'àmbit de la joventut per tal de saber quins són els reptes que es desprenen de la recerca en matèria de violències masclistes a nivell polític. Per aquest motiu, es persegueix saber per què es produeixen aquestes violències en la joventut, quines són les seves causes, així com trobar els elements que ajuden a comprendre els elements que caracteritzen aquestes violències en els diferents moments del cicle vital de l'adolescència i la joventut.

3. Preguntes que guien la revisió

De forma global, aquest primer número busca definir els diferents vessants de la problemàtica de les violències masclistes que pateixen les persones joves. Així, la primera pregunta fa referència a la seva definició: (1) Com es defineix la violència masclista? Cal establir les diferents dimensions a partir de les quals s'han de generar polítiques per fer-hi front; així la segona pregunta és: (2) Quines formes pren la violència masclista en les persones joves? Atès que l'objectiu és preservar una mirada àmplia a les violències

masclistes, i analitzar el problema a partir del cicle vital i la interseccionalitat, la tercera pregunta seria (3) Com interactua el cicle vital del jovent i el gènere amb altres fonts d'opressió com són l'etnicitat, la racialització, la diversitat d'origen, la classe social, la diversitat funcional, entre altres eixos d'opressió? (4) Què en sabem de la magnitud del fenomen, quines dades tenim i quines en manquen encara? Finalment, escau prendre en consideració les bases sobre les quals estan assentades aquestes violències masclistes a nivell estructural, però també des d'un coneixement situat, quines són les seves arrels i els factors socials que exposen el jovent a un major risc de patir-les en el context de Catalunya. Així doncs, l'última pregunta és: (5) Quines són les causes i els factors de risc de les violències masclistes —VM en endavant— que experimenten les persones joves?

4. Revisió de l'evidència

A Catalunya, el marc legal que defineix l'abordatge de les violències masclistes vers les dones és la Llei 17/2020, del 22 de desembre, de modificació la Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a erradicar la violència masclista, i el recent Protocol marc, aprovat per acord de govern el passat 22 de novembre de 2022 (Departament d'Igualtat i Feminismes, 2022). De la mateixa manera, la Llei 11/2014, del 10 d'octubre, per garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per a erradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia. Totes dues naixen amb una naturalesa separada tot i que l'objectiu que tenen en comú és l'erradicació de tota mena de violència de base cisheteropatriarcal. La llei de violència masclista contra les dones del 2020, fa un esforç per fer més complexa la categoria «dona», i reconeix així que, per una banda, les dones són diverses i que, per l'altra, les violències poden ser múltiples i per diferents causes. Per tant, s'amplien els àmbits i supòsits en els quals aquesta violència pot tenir lloc. Així mateix, es fa una referència explícita a la violència vicària cap als i les menors. I, a més a més, ambdues lleis normativitzen la necessària, però encara insuficient, transversalitat dels àmbits que recullen les lleis en matèria feminista per tal que l'impacte d'aquestes arribi a tots els àmbits socials, també de la joventut.

A partir de l'aproximació de la interseccionalitat feminista en l'anàlisi de les violències masclistes, l'edat esdevé una categoria central sobretot per comprendre com aquestes prenen una forma concreta en la vida de les persones joves pel fet de «ser joves» (Casal et al., 2006). En aquest sentit, s'ha d'entendre que la socialització diferencial de gènere que té lloc des dels primers anys de vida, constitueix, en si mateixa, una primera forma de violència masclista que penalitza tot el que no s'adscriu en aquest sistema (Biglia i Jiménez, 2015).

Una part important de la definició del problema de la violència masclista al jovent implica la identificació de la posició de persona jove avui. En relació amb la seva definició, els estudis no mostren un consens clar en relació amb les franges d'edat de la població jove, tot i que la majoria d'estudis seleccionen una franja comuna dels 15 als 25 anys. D'altra banda, la llei catalana en aquesta matèria defineix com a població juvenil les persones entre 16 i 29 anys, tot i que declara que aquesta franja es pot ajustar «per a adaptar-los a la realitat social i als objectius a assolir». Com que aquest informe està basat en una revisió de la literatura, s'han seleccionat tots els estudis que feien referència a l'adolescència (14-16 anys) i al jovent (17-30 anys), però cal remarcar que no s'ha pogut inferir prou en els diferents moments del cicle vital de la joventut per comprendre dinàmiques o problemàtiques específiques de violències masclistes en tots els àmbits. Per exemple, l'adolescència implica una minoria d'edat, on no hi ha responsabilitat penal i es necessita l'autorització adulta en alguns processos legals, com per exemple en menors de 16 anys per a poder avortar o fer un trànsit de gènere. Situacions que canvien les possibilitats i expectatives de suport i acompanyament en contextos de violències masclistes segons el moment vital de cada persona jove.

De forma menys tangible, l'adolescència és una etapa on s'inclouen les primeres experiències i vivències d'amor sexual, enteses d'una manera àmplia i diversa (Sanjakdar i Yip, 2018; Fine et al., 2006). Un cop passada l'adolescència, l'imaginari col·lectiu considera que els aprenentatges sobre la sexualitat i la parella i els processos d'identitat de gènere es conceben com a complets. En canvi, la realitat obliga a desmitificar aquesta idea, ja que durant l'adulthood també es viuen trànsits de gènere, sortir de l'armari o noves experiències sexuals. Tot i així, no podem obviar que hi ha algunes variables que poden fer que les joves, siguin més vulnerables a patir violències masclistes (Barjola et al., 2021). Entre d'altres, la recerca apunta a factors que dificulten la identificació de les dinàmiques de violències masclistes (Overall et al., 2019.; Scheffers et al., 2019), l'autopercepció negativa, l'autoestima baixa, la projecció social derivada de diferents experiències prèvies de vulnerabilitat (Couture et al., 2020; Lanctôt, 2020; De Miguel Calvo, E., 2015; Lupton, 1998) i/o tenir un vincle d'aferrament insegur/negatiu amb persones de l'entorn directe de la persona jove.

D'aquesta manera, sense poder abordar en profunditat cadascun dels factors psicosocials anteriorment esmentats, i sent conscients que el període de la joventut té les seves pròpies etapes, el següent treball presenta també una revisió incorporant, en la mesura del possible, treballs que reconeguin l'agència juvenil i de gènere en els contextos de violència masclista, per tal de poder aprofundir en aquestes dinàmiques més particulars de les violències masclistes en la joventut, però al mateix temps prenent distància d'una mirada que pugui caure en el paternalisme.

4.1. Violències en l'àmbit comunitari

4.1.1. El gènere com a violència

La Llei d'erradicació de la violència masclista 17/2020 comprèn tots aquells àmbits en què es pot produir la violència masclista contra les dones i persones LGTBI, sense que aquesta hagi de ser perpetrada per la parella. Les violències masclistes en l'àmbit comunitari comprenen dimensions molt diverses de la realitat de les persones joves i pren diferents formes que poden anar des d'atacs verbals fins a violències físiques que passen pel feminicidi, les violències sexuals, discriminacions i delictes d'odi contra persones LGTBI o violència contra drets sexuals i reproductius, entre altres formes de violències.

Dels resultats de l'enquesta de percepció de la joventut, coneguda com a Baròmetre de la joventut (2019) i també dels últims resultats de l'enquesta del CEO a Catalunya (2022), se n'extreu que la identificació de gènere és un element fonamental de discriminació de gènere que percep un percentatge elevat de les persones joves enquestades. En concret, set de cada deu joves ha experimentat discriminació per algun motiu, però és en el cas del gènere que el 39,4% de les noies i el 14,7% dels nois han percebut discriminació. En el cas dels nois aquesta discriminació —generalment perpetrada per nois— es viu quan aquests trenquen amb la masculinitat normativa que actua en el nostre context. És a dir, dos de cada deu nois se sentirien discriminats quan a més estan travessats per les interseccions etnicitat, orientació sexual i/o discapacitat. De la mateixa manera, és a través d'aspectes derivats del constructe social del gènere, com l'aparença física, que el 39,4% de les noies i el 31,9% dels nois s'han sentit discriminats. En aquest cas, una de cada dues noies s'ha sentit discriminada per la seva aparença física. No menys important és considerar el racisme com un eix de discriminació que interactua amb el sexisme de dues maneres diferents: imposant cànons de bellesa que hipersexualitzen els cossos racialitzats, o bé es desllegeixen les violències amb base de gènere que pateixen les dones i persones LGBTI+ racialitzades en contextos occidentals, perquè la racialització té un efecte en la invisibilització del gènere i homogeneïza el col·lectiu.

4.1.2. Normativitat del binarisme gènere en els cossos i de la construcció del desig sexual

El Centre d'Estudis d'Opinió de Catalunya (2022) introduïa dues preguntes referides a la percepció de discriminació de les persones enquestades, a través de tres ítems que fan referència a les violències amb base de gènere. Del total de les persones entrevistades són, sobretot, les persones més joves de la mostra les que indiquen haver-se sentit discriminades ja sigui per gènere, orientació sexual, identitat de gènere, etnicitat, classe social, entre

altres formes de discriminació. En el cas de la discriminació per gènere, el 42% de joves d'entre 18-24 anys diuen haver patit aquesta discriminació, i el grup de 25-34 anys, el 54,2%. En ambdós grups, les dones són les que més identifiquen aquesta discriminació. Pel que fa a la variable orientació sexual, el 50% dels joves del primer grup i el 37% del segon grup diuen haver patit discriminació per raó d'orientació sexual. En aquest cas són molt més els homes que diuen haver viscut aquesta discriminació, per part d'un altre home que no pas les dones. També, per identitat de gènere, en el cas del primer grup d'edat són el 14% i el segon el 4,3%. En general s'observa una tendència al fet que siguin les persones joves les que més identifiquen haver patit discriminació si es compara amb la resta de grups de més edat. Igualment, subvertir les normes de gènere-sexe-desig suposa una major exposició a les violències per part de les joves que desafien aquestes normes socials de gènere en els marcs relacionals i comunitaris propis del jovent (Biglia i Jiménez, 2015), incloent-hi també les xarxes socials (Vergés Bosch i Gil-Juárez, 2021; Bonet-Martí, 2020a, 2020b).

Aquestes dades indiquen que el gènere com a constructe produeix un seguit de malestars entre les persones joves que cal problematitzar per l'impacte que té en els seus cossos, entenent que hi ha, a més a més, una absència de referents que permetin (re-)pensar les identitats de les persones joves a través d'un gènere realment sentit, és a dir, que no vingui donat des de fora, al mateix temps que es fa necessari uns discursos i pràctiques socials en el si de les comunitats que permetin deslligar els elements físics, socials i emocionals comuns que fins ara el binarisme de gènere ha presentat com a indestruïbles (el cos sexual va lligat a una identitat de gènere).

En el cas de les persones joves trans implica una incomprensió considerable de les seves experiències de vida. L'absència de referents implica que ellis, i el conjunt de la societat, no disposin d'un llenguatge que permeti descriure i articular les seves experiències com una part més d'una realitat social diversa. En conseqüència, hi ha un infrareconeixement de l'experiència dels trànsits i les construccions d'identitats de les joves trans, fet que impossibilita avançar en els drets d'aquestes en tots els nivells: familiars, educatiu, dispositius de suport, administració, etc. Com a resultat, la recerca assenyala impactes negatius per a l'autoestima de la persona jove: reprimir o amagar la seva identitat per prevenir situacions/reaccions hostils i/o d'aïllament social, inicialment no reconèixer-se a un/a mateixa, dificultat per construir una identitat sentida i viure l'experiència de la diferència com a problemàtica (Rankin i Beemyn, 2012). Així mateix, les persones joves trans, com d'altres de gènere no binari, experimenten alts nivells d'ansietat, que venen donats en part pels factors que s'han comentat anteriorment, però també pel fet de viure constantment envoltades de normes i discursos de gènere que violenten la posició d'aquestes joves en tant que senten qüestionada la seva identitat sentida reiteradament, o, fins i tot, hi ha una pressió perquè dins aquest trànsit hi hagi una certa normativització d'acord

amb el sistema de sexe-gènere-desig cisheteropatriarcal (Chodzen et al., 2019).

4.1.2.1. Delictes d'odi o d'incitació a l'odi

Els delictes d'odi o d'incitació a l'odi per causa LGBTI són aquells delictes en què s'agredeix, s'amenaça o es causa un dany per la identitat o expressió de gènere d'una persona (o bé, perquè es considera una persona LGTBI tot i no ser-ho). Aquests delictes s'han de considerar la punta de l'iceberg de la LGBTI-fòbia que es produeix en un sistema masclista de base cisheteropatriarcal. Tot i que són força els i les joves que els pateixen, l'índex de denúncies tipificades com a delictes d'odi per raó d'orientació sexual o identitat de gènere és baix, per causes com l'estigma social que comporta el fet de denunciar aquestes violències, les baixes expectatives i confiança en la policia i el sistema judicial, l'arbitrarietat i efectivitat de les sentències per reparar les persones supervivents, o la insuficient tipificació d'aquest tipus de delicte segons si la violència la pateixen persones trans o de gènere no binari, homes gais o dones lesbianes i persones bisexuals (Solà, 2011).

Quant a les xifres per delictes d'odi en aquest àmbit, el Ministeri de l'Interior va registrar el 2021, 135 delictes per raó d'orientació sexual, i 136 per identitat de gènere (100 en el cas d'homes i 36 en el cas de dones) [Per conèixer l'estat de les dades generals a Catalunya vegeu l'Informe sobre les denúncies i incidències per LGTBI-fòbia a Catalunya (2021)].⁵ Aquestes xifres es concentren molt més en el grup de persones joves que no pas en la resta de grups d'edat. D'aquesta manera, i com s'ha dit anteriorment, tot i que són violències que es denuncien poc, són les persones joves les que més interposen denúncies.

Pel que fa a les persones perpetradores d'aquests delictes d'odi, els col·lectius activistes LGBTI relaten que les persones supervivents d'aquests atacs identifiquen majoritàriament homes cis joves. Les dades del Ministeri corroboren aquest fet, i és la incidència del grup de menors d'edat (adolescents) força pronunciada (36 en total; 33 nois; 3 noies). El grup d'edat 18-25 (60 en total; 55 nois; 6 noies). Així mateix, per sobre dels 26 anys i fins a 40 les dades també són pronunciades (70 en total; 57 homes; 13 dones).

4.1.3. Pressió estètica i cànons de bellesa

La socialització de gènere cisheteropatriarcal comporta també uns mandats i cànons de bellesa específics per noies i nois. En aquest sentit, la grassofòbia articula un sistema de docilitat social cap als cossos de les persones joves

⁵ <https://igualtat.gencat.cat/web/.content/Ambits/LGBTI/publicacions/Informe-sobre-les-denuncies-i-incidencies-per-LGTBI-fobia-a-Catalunya-2021.pdf>

perquè aquestes siguin funcionals al mateix temps que produeix un ideal inassolible per a la gran majoria social, que té la seva màxima expressió en els cossos femenins; les dones representen el 39% dels casos de TCA (trastorns de la conducta alimentària) atesos a Catalunya, el mateix percentatge de noies dins la població adolescent (Institut Català de la Salut, 2022). La grassofòbia es defineix com una forma específica de violència amb base de gènere, en què es mostra un rebuig i odi cap a les persones que són classificades com a obeses i/o amb problemes de sobrepès. Aquesta forma de violència estètica se sustenta sobre cànons de bellesa basats en la primesa dels cossos blancs, i creences sobre la realitat de les persones que no conformen aquests cànons —mals hàbits alimentaris, de costums, rudesa i salut. Naomi Wolf ens recorda que l'obsessió i la pressió per la primesa no té a veure amb allò estètic sinó que és un mecanisme de control que busca l'obediència i la debilitat corporal que s'espera de les dones (Wolf, 1991). El dispositiu de càstig de la grassofòbia funciona a molts nivells, i la pateixen una gran part de les persones joves, en especial les noies i dones joves, en qui la societat posa més pressió per mantenir-se primes i joves. De la mateixa manera, i lligada a la pressió estètica, la gerontofòbia defineix la por i el rebuig a envellir, que està sustentat en els cànons de bellesa femenins, on es valora positivament i cada cop més l'aspecte juvenil. En aquest sentit, el capacitisme intersecciona directament amb aquests dos vectors i estructuren un discurs mèdic i social en el qual les persones joves que són llegides com a cossos grassos/no normatius són considerats alhora com a disfuncionals (Neria, Romero et al., 2017).

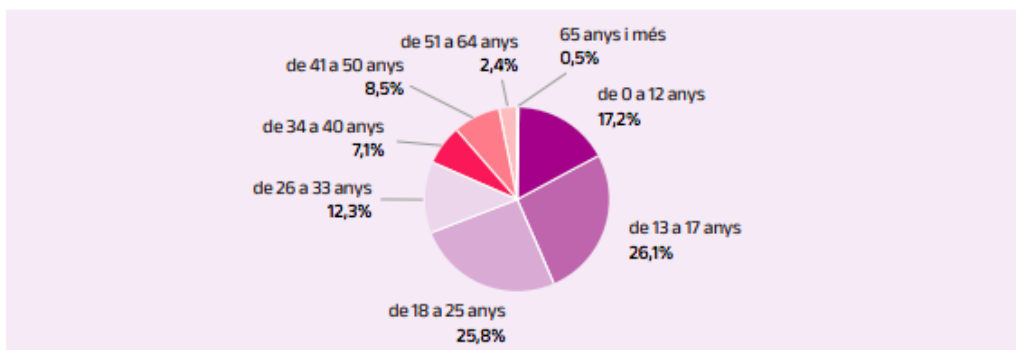
La pressió cap a l'ideal de cos socialment saludable, principalment mediatitzat per la idea de primesa, té conseqüències greus en l'autoestima i la salut mental de les dones i persones joves (García-Ruiz i Padilla-Petry, 2022). Aquest fet s'ha agreujat després de la pandèmia de la covid-19 (Raventós et al., 2022). Algunes recerques apunten que, durant els llargs períodes de confinament, les joves van desenvolupar estrès i va augmentar la seva percepció negativa de malestar subjectiu. El confinament va suposar un trencament/interrupció de vincles que va dificultar trobar persones de l'àmbit educatiu, professionals que normalment treballen amb joves o, fins i tot, els mateixos iguals que faciliten poder compartir aquests malestars. De forma directa es pot pensar en el trastorn per dismòrfia corporal (TDC), que es defineix com una preocupació anormal per algun suposat defecte del mateix cos o bé, en d'altres, com el trastorn de la conducta alimentària (TCA). La incidència entre les persones joves, a causa de la pressió social incrementa cada any. I en especial les dones joves viuen cada vegada més joves la manca d'acceptació i fins i tot l'odi i malestar vers el seu aspecte físic. Segons Germaine Greer s'ha inoculat deliberadament el TDC a les dones per generar dependència en mercats d'estètica com la cosmètica, i d'altres (Varela, 2005).

4.1.4. Violències sexuals

Segons el Model d'abordatge de les violències sexuals (Generalitat de Catalunya, 2022) "les violències sexuals són la forma de violència masclista més prevalent, més invisibilitzada i més naturalitzada". L'OMS les defineix com «tot acte sexual, la temptativa de consumir un acte sexual, els comentaris o insinuacions sexuals, no desitjats, o les accions per comercialitzar o utilitzar de qualsevol altra manera la sexualitat d'una persona mitjançant coacció per una altra persona, independentment de la relació d'aquesta amb la víctima, en qualsevol àmbit, inclosos la llar i el lloc de treball. La coacció pot abastar una àmplia gamma de graus d'ús de la força. A més de la força física, pot comportar la intimidació psíquica, l'extorsió o altres amenaces, com el mal físic, la d'acomiar a la víctima del treball o d'impedir-li obtenir el treball que cerca. També pot ocórrer quan la persona agredida no està en condicions de donar el seu consentiment, per exemple perquè està sota els efectes d'un estupefaent o adormida o és mentalment incapaç de comprendre» (OMS, 2002).

En el cas de Catalunya, les supervivents de violències sexuals se situen principalment en la franja de dones adolescents i joves, però és, a més, destacable el nombre de nenes que les pateixen. A partir de les dades recopilades pel Departament d'Interior de la Generalitat de Catalunya, fins al tercer trimestre del 2022 el 43,3% de les dones que han estat víctimes de delictes contra la llibertat sexual han estat menors d'edat; un 17% menors de 13 anys, i un 26% tenien entre 13 i 17 anys. El 38% eren joves d'entre 18 a 30 anys. Les dades d'aquest organisme també mostren que els agressors homes d'entre 18-25 anys eren el grup majoritari (18,9%), seguit del grup d'edat d'entre 41-50 anys (18,2%). En aquest cas la major part dels agressors eren majors d'edat.

Gràfic 1. Delictes contra la llibertat i la indemnitat sexual a Catalunya, per grups d'edat de les víctimes

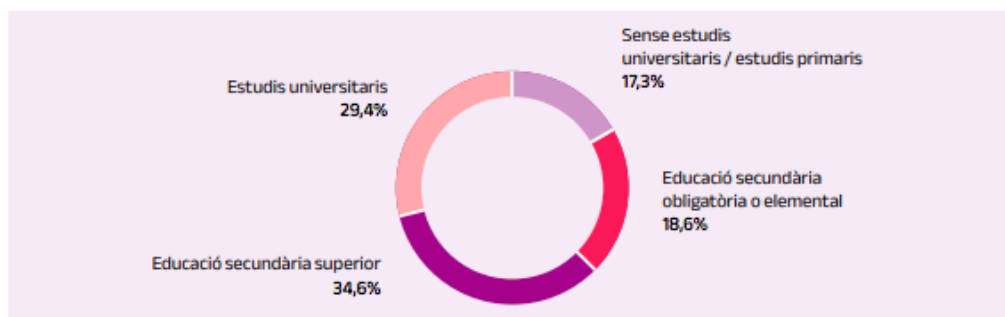

Font: Dossier estadístic de violències masclistes 2022. Elaborat per l'Institut Català de les Dones (OCD).

No menys rellevant és que les dones joves amb estudis secundaris i universitaris són els grups de dones que més violències sexuals pateixen.

Gràfic 2. Violències sexuals des dels 15 anys segons el nivell d'estudis de les dones

Violències sexuals¹¹ des dels 15 anys segons el nivell d'estudis de les dones

Font: Dossier estadístic de violències masclistes 2022. Elaborat per l'OCD.

Les formes més explícites i evidents d'aquesta violència masclista són la violació o bé la seva temptativa, però comprèn una àmplia gamma d'episodis, per exemple l'assetjament públic, i les mal anomenades «floretes».

Comencem a revisar les formes més visibles de la violació. En aquesta instància, escau fer un aclariment sobre els conceptes d'agressió i abús sexual, d'acord amb la Llei orgànica 10/2022, del 6 de setembre, de garantia integral de la llibertat sexual,⁶ coneguda popularment com la llei del «només sí és sí». En l'àmbit legal, aquests conceptes s'utilitzen per diferenciar tipus de delictes, per tant, serveixen per fer una distinció instrumental per tipificar el delictes i establir una condemna proporcional. L'agressió sexual defineix un tipus de delictes en el qual es fa ús de la força física, intimidació i coacció per aconseguir les finalitats sexuals de l'agressor i violentant en tot moment la víctima. D'altra banda, s'entén que un episodi és abús sexual quan sense violència, intimidació, però tampoc consentiment es realitzen actes que atempten contra la llibertat o indemnitat sexual d'una altra persona. Aquesta distinció es va criticar i es va visibilitzar pel moviment feminista, traspasant a l'opinió pública, amb el cas de La Manada i altres violacions grupals contra noies, el qual evidenciava els problemes i irrellevància de fer-ne aquesta distinció entre el que és intimidació i el que no ho és, i la problemàtica de demostrar manca de consentiment/desig en comptes de la presència d'aquest consentiment i desig (Ruiz, 2019; Pasamar, 2019), sobretot quan la supervivent d'aquest acte de violència no compleix amb l'imaginari de la víctima perfecta (Rubio-Martín, et al., 2022). És en aquest moment quan les dones joves experimenten una revictimització per part dels dispositius judicial, policial, mitjans de comunicació, entorn. És a dir, d'allò que es coneix com a *violència*

⁶ Llei orgànica 10/2022, del 6 de setembre, de garantia integral de la llibertat sexual
<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2022-14630>

institucional. A més a més, i d'acord amb Barjola (2018), els discursos de terror sexual amplifiquen la sobrerresponsabilització de les joves que pateixen les violències sexuals a partir dels estereotips de gènere i atenuen la responsabilitat dels agressors. L'escenari continua doncs posant en dubte l'experiència de les dones.

Així mateix, l'enquesta Noctàmbul@s (2018) conclou que la por té gènere i la sofreixen moltes més dones de forma interioritzada que no pas homes. Així, la por no sols sorgeix en el marc de relacions afectivosexuals de violència, sinó també quan les dones van soles pel carrer, de manera que es conviu quotidianament amb la por a la violació o a qualsevol forma de violència masclista (Burgos, 2018). D'aquesta manera, a través dels mandats del gènere cap a les dones joves es reforça constantment els dispositius discursius del terror sexual per limitar la seva llibertat de moviment als espais públics.

No menys important és mencionar que les violències sexuals poc tenen a veure amb el fet de mantenir una relació sexual pel gaudi, plaer i desig, sinó que són actes de dominació de les dones que es perpetren a través del sexe i d'un conjunt de creences i mites disciplinadors (Generalitat de Catalunya 2022). D'aquesta manera, i d'acord amb Carla Vall (2022), les violències sexuals representen un exercici de poder d'una persona, normalment un home o un grup d'homes, cap a una dona, en el qual no es busca el plaer sinó un exercici de poder per sotmetre l'altra i un exercici constant de reconstrucció de la pròpia masculinitat.

Una de les tendències que estem observant és una diversificació en el reconeixement, si més no social, en els tipus de violències sexuals i els espais on es produeixen gràcies, en primer lloc, a les reivindicacions del moviment feminista i, recentment, per recollir-se en diferents legislacions, com la llei del «només sí és sí». En aquestes formes pot haver-hi un acord/consentiment/desig de relació sexual inicialment, però seguit d'una violació o incompliment dels terminis dels acords establerts inicialment i, per tant, es considera una violació. Un exemple és la pràctica cada cop més habitual que l'home es retiri el preservatiu (*stealth*ing), que es demani aturar la relació sexual sense que es respecti aquest canvi d'opinió, que s'uneixin més persones sense consentiment previ. La majoria d'enquestes no tenen en compte aquests fets (sobretot les oficials i les representatives).

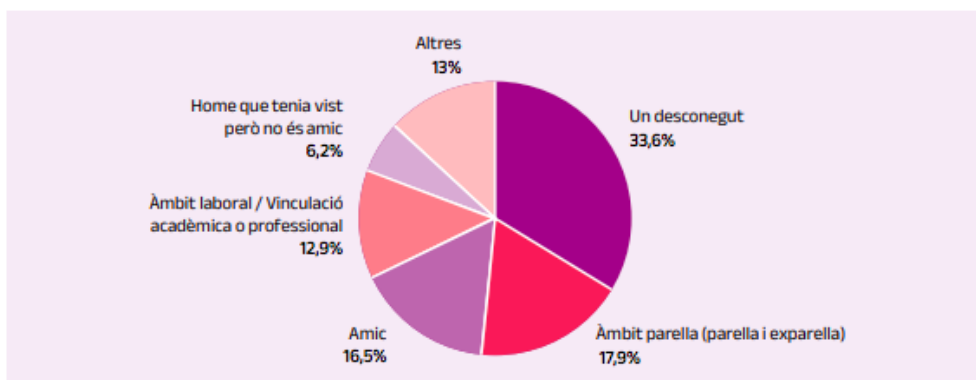
Taula 1. Fets de VM en l'àmbit de la no parella en l'últim any segons grup d'edat (per percentatge), 2016

Fet	Grup d'edat				Total
	De 16 a 29 anys	De 30 a 49 anys	De 50 a 64 anys	65 anys i més	
Comentaris, gestos sexuals o exhibicionismes	26,9	8,5	2,9	0,6	8,2
Assetjament o missatges no volguts de caire sexual a través de xarxes socials, correu electrònic, mòbil o paper	10,1	3,7	1,7	0,3	3,4
Publicacions o amenaces de publicacions de fotos o vídeos seus de contingut sexual	0,3	0,2	0,1	0,0	0,1
Amenaces de represàlies si no s'acceptaven propostes sexuals	0,6	0,3	0,0	0,0	0,2
Insinuacions o propostes d'aconseguir millores a canvi de favors sexuals	1,1	0,5	0,0	0,1	0,4
Fregaments o tocaments sexuals sense violència física ni intimidació	8,4	2,4	1,3	0,3	2,6
Fregaments o tocaments sexuals amb amenaces, intimidació o violència física	0,5	0,1	0,2	0,1	0,2
Violacions ja siguin orals, anals o vaginals	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
Intents de violació	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior).

Aquesta forma de violència masclista afecta notablement el jovent, com s'evidencia a l'enquesta Enquesta de violència masclista a Catalunya (EVMC). Aquest grup poblacional no és solament més vulnerable per la magnitud del fenomen, sinó també per les eines que tenen a la seva disposició per detectar i fer front a aquesta violència. A més a més, i des de la perspectiva de la criminòloga Vall (2022), cal afegir que no podem perdre de vista el fet que l'etapa juvenil es caracteritza per ser favorable i rica en interaccions socials en espais públics diversos i per aquest motiu les dones joves estan més exposades a patir les violències sexuals en aquells espais de socialització quotidiana. En cap cas, però, això ha de suposar un retrocés en el dret de les joves a transitar i relacionar-se lliurement a l'espai públic, però sí que esdevé una pista per veure com es treballa més eficientment en l'àmbit comunitari perquè sigui segur i confortable per a totes les persones. Tanmateix, no es pot deixar de banda que una part important del conjunt de casos de violències sexuals es donen en el marc de relacions de parella, exparelles i/o d'amics/persones conegudes per les mateixes dones. Per tant, persones amb les quals les dones mantenen, a priori, una certa relació de confiança i/o proximitat.

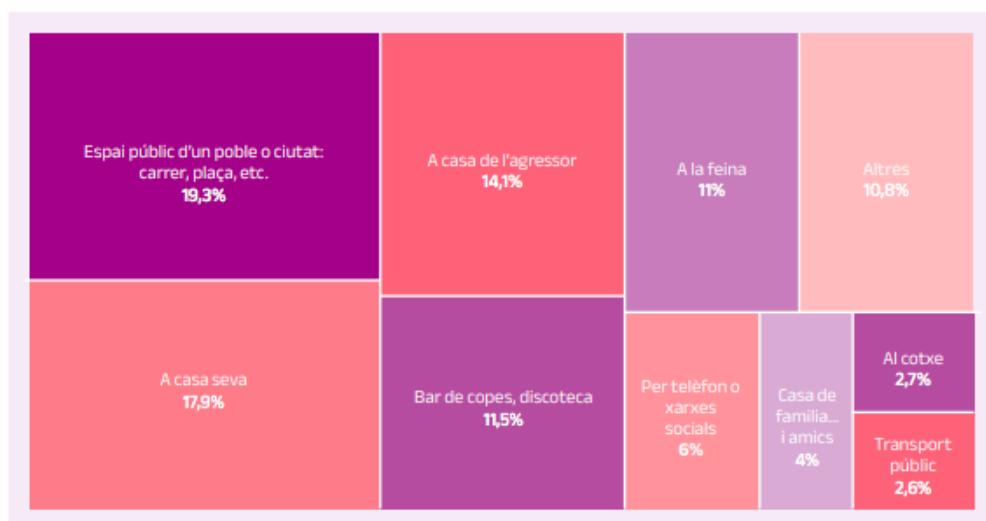
Gràfic 3. Tipus de vincle amb els agressors de les dones que han patit agressió sexual almenys un cop durant el 2019

Font: Dossier estadístic de violències masclistes 2022. Elaborat per l'OCD.

De nou, tot i que les dades no ens permeten observar aquesta realitat per franges d'edat, sabem que l'espai públic i els espais diversos de socialització recurrents de les dones joves són espais proclius per patir aquestes violències perquè el masclisme impregna totes les capes de la societat, com també els espais d'intimitat. Aquestes dades mostren de nou que la majoria de casos de violències sexuals que pateixen les dones estan perpetrades per persones conegudes del seu entorn quotidià, incloses aquí les parelles/exparelles.

Gràfic 4. Lloc on s'han produït les violències sexuals

Font: Dossier estadístic de violències masclistes 2022. Elaborat per l'OCD.

En termes d'interseccionalitat hi ha poca investigació i enquestes que estiguin adreçades a veure com les violències sexuals interactuen amb altres formes d'opressió per configurar desafiaments addicionals o diferents en el marc de les violències sexuals (Burgos, 2018), sobretot en l'etapa adolescent-juvenil. Ara bé, tenim exemples diversos en què les dones joves s'han sentit

agredides sexualment, i que es caracteritzen per l'element comú de la jerarquia de poder i el gènere, per tant, per l'asimetria del vincle, i que normalment mediatitza aquestes experiències de violències que experimenten les joves: les relacions de poder d'un professor vers una alumna o bé d'un cap vers una treballadora jove o bé del monitor de l'esplai vers la noia del grup, entre altres exemples que es podrien trobar, en què, ja sigui per l'eròtica del poder o per pressió, la jove cedeix a certes peticions de caràcter sexual. Peticions i proposicions que poden ser no desitjades en un moment donat del vincle o inclús des de l'inici. Com diria Barjola, són violències imbricades en una microfísica del poder sexual, i com a tal requereixen molta formació per part de les persones que han d'intervenir en aquests processos d'identificació i denúncia en les violències sexuals que experimenten les joves per poder destriar el gra de la palla.

Per la seva banda, també en el cas de l'orientació sexual es pot sexualitzar d'una forma que generi violència sexual —per exemple, assetjament públic a dones lesbianes. En aquest cas, ser dona, però a més fer mostres d'afecte entre dones en públic, pot exposar les dones lesbianes, bibolleres, bisexuals i trans a rebre més assetjament o agressions físiques sexuals als espais comunitaris com a forma de càstig social, però també perquè els mandats de l'imaginari de la sexualitat masculina masclista ensenya els homes a creure que poden intervenir en qualsevol marc sexual, independentment del nombre de dones, l'orientació sexual d'aquestes i sense ni tan sols plantejar-se la voluntat d'aquestes dones.

4.1.4.1. Mutilació genital femenina

La pràctica concreta de la mutilació, així com l'edat i la forma en la qual es fa, varia segons l'ètnia i el país, però és habitual que aquesta pràctica es realitzi entre els 4 i 8 anys, sempre abans de la regla. Tot i que les dades ens indiquen que la pràctica de la mutilació se situa abans de l'etapa de l'adolescència, fet que implica un treball de sensibilització i prevenció educativa ja des de la infància, té un impacte físic i emocional en les noies adolescents i joves, que ara es delega, principalment, a l'àmbit sanitari.

A Catalunya es disposa del protocol d'actuació per prevenir la mutilació genital femenina (2007).⁷ Val a dir que les polítiques de joventut no tenen un paper actiu en el suport i acompanyament de les noies que han patit aquesta violència, com tampoc en les campanyes de sensibilització sobre aquest tipus de violència masclista, a pesar de les dades existents. Les dades obertes de la Generalitat de Catalunya (2022)⁸ mostren que l'àmbit on més es detecta

⁷ https://igualtat.gencat.cat/web/.content/Ambits/antiracisme-migracions/prevencio-violencia-masclista/mutilacio-genital/Protocol_mutilacio_catala.pdf

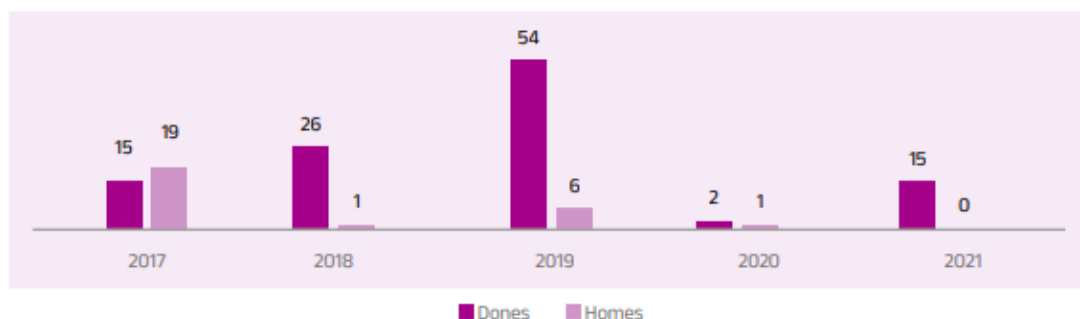
⁸ <https://analisi.transparenciacatalunya.cat/en/d/fpc3-4niz/visualization>

aquesta violència és en el sanitari comunitari, i semblaria que o bé aquests casos disminueixen o bé que encara s'han de fer més esforços per millorar-ne la detecció. D'acord amb aquesta última reflexió, Save the Children⁹ preveu que l'índex de risc de la mutilació genital femenina continuï sent, en els propers anys, molt elevat a Catalunya. Per províncies, Barcelona és la província amb un major nombre de nenes en risc de patir mutilació genital (746), seguida de Girona (504), Lleida (249) i Tarragona (76).

4.1.5. Tràfic de dones amb finalitat d'explotació sexual i amb altres finalitats amb dimensió de gènere

Les Nacions Unides defineixen el tràfic sexual com a: «reclutament, transport, transferència, acolliment o recepció de persones a través de la força, frau o engany, amb l'objectiu d'explotar-les per obtenir beneficis». A Catalunya el problema del tràfic de dones i dones joves és existent i en els darrers anys ha costat disminuir-ne la xifra. Val a dir que no s'han pogut trobar dades a Catalunya que facin referència a aquesta realitat per edat, per tant, les poques xifres que es presenten recullen la realitat del conjunt de les dones.

Gràfic 5. Evolució del nombre de víctimes de tràfic d'éssers humans (TEH) a Catalunya per sexe, anys 2017-2021

Font: Dossier estadístic de violències masclistes 2022. Elaborat per l'OCD.

Les dones que són més vulnerables a sofrir tràfic per explotació sexual no són solament dones joves, sinó migrades i de classe social baixa, provinent de contextos en conflicte o amb recursos insuficients. Un exemple recent és el de la guerra a Ucraïna, on diverses ONGs estan alertant sobre l'increment d'intents de tràfic i els riscos addicionals. El tràfic a més està lligat a la revictimització i la violència institucional, ja que l'Estat prioritza el focus migratori i de fronteres en comptes de l'enfocament de gènere (Barjola et al., 2021).

⁹ <https://www.savethechildren.es/notasprensa/mes-de-1500-nenes-catalunya-estan-en-risc-de-patir-mutilacio-genital-femenina>

4.1.6. Drets sexuals i reproductius

La violència masclista amb relació als drets sexuals i reproductius es refereix a l'avortament i la violència obstètrica. De fet, no sempre es distingeix entre aquestes dues formes, i es redueix a la violència que sofreixen les persones que s'han quedat embarassades. Ambdues s'han de considerar violències masclistes que es normalitzen en la comunitat i que es perpetuen en la institució mèdica. De la mateixa manera que els drets sexuals i reproductius sobrepassen la institució mèdica. Una definició completa sobre tot allò que engloben els drets sexuals i reproductius (DSiR en endavant) ens porta a pensar que només a partir de la imbricació del conjunt de continguts que impliquen l'educació sexual i afectiva és possible que les persones joves puguin gaudir d'una sexualitat saludable i lliure:

Un conjunt de drets humans que garanteixen que les persones puguin viure en llibertat i sense violència. Suposen poder expressar i gaudir dels nostres cossos, les nostres sexualitats, els nostres desitjos i plaers lliures de tot tipus de violències i discriminacions. Alhora, ens garanteixen poder exercir i gaudir de la plena sobirania corporal, orientació sexual i identitat i expressió de gènere, així com també suposen «poders vitals» que en el seu reconeixement ple contribueixen a transformar les societats.

La seva garantia real és uns dels elements clau que ens permeten transitar a societats justes i lliures. «Els DSiR són un conjunt de poders no opressius, són poders vitals que abonen a la qualitat de la vida i al benestar. A la vida de cadascú, aprendre'ls i assumir-ne al viure, implica l'apoderament personal i l'apoderament col·lectiu.»

(Associació de Drets Sexuals i Reproductius, s/d)

4.1.6.1. L'accés a l'educació sexual i afectiva

En primer lloc, que una mirada panoràmica de l'educació sexual (no afectiva) de les persones joves, fos teòrica o pràctica, tendia a una visió del professor-adult-pedagogia més aviat centrada en aspectes biomèdics, mecànics i higienistes, fruit d'una mirada sobre la sexualitat humana conservadora. Aquesta aproximació sobre l'educació sexual era reduccionista i estrictament associada al risc, la reproducció i la prevenció de les malalties de transmissió sexual (Sanjakdar i Yip, 2018). Tot i que sembla que avancem cap a una mirada de l'educació sexual i afectiva més àmplia i respectuosa amb el procés de construcció de la identitat de la persona jove, en una simbiosi de continguts socioculturals, emocionals i interseccionals (Fine i McClelland, 2006), encara és massa intuïtiva l'aproximació dels educadors i educadores que imparteixen aquests continguts avui en els centres educatius, quan semblen ser coneixements indispensables a l'hora de garantir els drets en aquest àmbit. Tanmateix, l'educació sexual i afectiva és

la base perquè els aprenentatges que es mediatitzen, per exemple a través del porno o d'altres mitjans que donen accés a la sexualitat a l'adolescència o joventut, es puguin vehicular constructivament des d'una mirada crítica i feminista (CJAS, 2018). Així doncs, el dret a l'educació sexual i afectiva, i al conjunt de DSiR és la base per a unes relacions saludables de les joves amb el propi cos, però també en les seves relacions sexoafectives diverses amb altres joves.

En canvi, el baix grau de desplegament, planificació i implementació d'aquest dret en el conjunt del sistema educatiu català en tota l'etapa obligatòria i del conjunt de l'educació infantil implica que, institucionalment, s'estigui incomplint tot allò que té a veure amb la prevenció, sensibilització i reparació dels DSiR de les persones joves i nens, nenes i nenis a Catalunya.

4.1.6.2. El dret a l'avortament

En l'actualitat, tot i que el dret a l'avortament està garantit per llei, una mirada específica en la joventut obliga a pensar en unes limitacions específiques per a les persones menors de 16 anys. La llei actual obliga les dones i persones joves que es poden quedar embarassades menors de 16 anys a sol·licitar el consentiment dels pares/mares o les persones que exerceixen de tutores legals. En una primera instància, això implica que el procés d'avortar per a les dones i persones joves es complica a nivell temporal i a nivell psicològic, ja que tenen l'obligació de transmetre aquesta informació a les persones encarregades de la seva tutela legal. Això exposa les noies i persones joves a la decisió de les persones adultes que poden decidir per elles. De la mateixa manera, aquests processos poden tenir un cost emocional i, per tant, és important poder acompanyar en tots els nivells per vetllar pel benestar emocional de la jove en el transcurs d'aquest procés d'avortament abans, durant i després (mèdicament, terapèuticament amb la família o la persona jove, amb el centre educatiu, entre d'altres). Així, les dones joves menors d'edat o ja en edat adulta que decideixen ser mares, haurien de tenir el dret a poder ser-ho comptant amb tots els recursos necessaris, podent continuar amb el seu procés formatiu/educatiu i tenint una autonomia per a ella i el seu fill/filla/filli sense coaccions ni pressions familiars o dels serveis socials (Foradada Villar, 2021). D'altra banda, i com ha denunciat l'Associació de Drets Sexuals i Reproductius de Catalunya,¹⁰ l'avortament no està garantit a tota la xarxa sanitària catalana, de manera que les noies i dones joves de zones rurals o de muntanya tenen més dificultat per accedir a aquest dret, respecte a les ciutats.

¹⁰ https://xarxanet-org.translate.google/social/noticies/lassociacio-de-drets-sexuals-i-reproductius-crea-un-web-fer-front-la-desinformacio?_x_tr_sl=ca&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=en&_x_tr_pto=sc

La interseccionalitat en aquesta qüestió és molt important. La condició de dona migrada – radicalitzada i el domini de la llengua en el nostre context influeix sobre l'accés a la sanitat, el qual és indispensable pel dret a l'avortament; per tant, aquestes dones podran rebre una doble discriminació o vulnerabilitat en el dret a l'avortament. De la mateixa manera que, a les noies racialitzades, se'ls atribueixen més conductes de risc sexual pel fet de l'etnicitat, la racialització i/o la diversitat d'origen, però més encara si es queden embarassades en edats joves o bé si mostren una sexualitat i una relació amb el propi cos empoderada (Bay-Cheng, 2014). Malauradament, a banda de recerques qualitatives i d'associacions¹¹ que lluiten pels drets de les dones migrades per a l'accés als serveis de salut pública, no s'han pogut trobar dades relatives quantitatives que dimensionin el fenomen d'aquestes formes de violència en l'àmbit de la salut, com tampoc del nombre d'avortaments clandestins, de les conseqüències d'això, ni a partir de l'eix "etnicitat, racialització i/o diversitat d'origen " com tampoc de la classe social.

4.1.6.3. Violència obstètrica

L'altra forma de violència en aquest àmbit és la de la violència obstètrica que, tot i que és una forma de violència que afecta totes les dones/persones embarassades, les dones joves són un col·lectiu important dins aquestes. La violència obstètrica es defineix com les pràctiques i conductes realitzades per professionals de la salut a les dones durant l'embaràs, el part i el puerperi, en l'àmbit públic o privat, que per acció o omissió són violentes o poden ser percebudes com a violentes.¹² Les pràctiques que constitueixen exemples de violència obstètrica inclouen formes de caràcter tant físic com psicològic. Alguns exemples d'aquestes formes són: episiotomies sense consentiment, un excés d'induccions al part que acaben amb cesàries, intervencions doloroses sense anestèsics, obligar a parir en una determinada posició o proveir una medicalització excessiva, innecessària o iatrogènica que podria generar complicacions greus. La violència de caràcter més psicològica inclou donar a la usuària un tracte infantil, paternalista, autoritari, despectiu, humiliant, amb insults verbals, despersonalitzat o amb vexacions. De la mateixa manera, les persones trans que decideixen gestar una criatura, es poden veure revictimitzades pel cissexisme propi del sistema mèdic.

Les dades pel que fa a la violència obstètrica per edat són limitades i, de fet, no tenim dades respecte a com afecta aquesta problemàtica a les dones i persones joves, tampoc des d'una perspectiva interseccional no sabem si la violència obstètrica la pateixen més les dones i persones i/o de col·lectius

¹¹ https://drets-sexuals-i-reproductius.lassociacio.org/informe2020/wp-content/uploads/2020/12/Resum_Informe_LObservatori.pdf

¹² Per a més informació sobre la violència obstètrica, les xifres dels hospitals i els grups de suport, consulteu <https://www.elpartoestuestro.es/>

racialitzats i/o amb menys capital cultural, entre altres variables que podríem aquí anomenar. En canvi, sí que se sap que segons la titularitat de l'hospital es practiquen més cesàries en hospitals privats que públics. Tot i així, la incidència d'aquesta intervenció, com també d'episiotomies, és encara elevada en els hospitals de Catalunya. Així doncs, els estudis des de la interseccionalitat per recollir aquestes violències aportarien un coneixement més clar sobre aquesta realitat encara força silenciada.

4.1.7. Resistències i consciència feminista de les persones joves: a favor i en contra de la normativitat de gènere i les seves violències

Des del punt de vista de l'apoderament i l'agència vers el conjunt de violències sexistes avui, els i les joves desenvolupen estratègies d'afrontament per qüestionar-les i subvertir el propi ordre. N'és un exemple l'augment de noies adolescents i joves que avui es mostren feministes; el nombre de noies que es consideren feministes ha passat del 46,1% al 67,1%, i el percentatge d'homes del 23,6% al 32,6% (Baròmetre de la joventut, 2019). Alguns dels contextos que han empès, principalment en les dones joves, a actuar han estat per la defensa dels seus propis drets quan aquests han estat limitats en temes tal com limitacions del dret a l'avortament de les persones més joves, els actes de violència sexual de grups d'homes cap a una jove, feminicidis, les violències LGBTI-fòbiques en espais públics per part d'homes cis, els discursos misògins o del terror/por sexual, etcètera (Edith Tomasini, 2020). Per tant, s'ha de valorar positivament que avui hi ha un gruix important de noves generacions de persones joves que assumeixen com a pròpia les consignes dels (trans-)feminismes.

En contraposició, també es pot observar com una part important dels nois joves són els que mostren més oposició a les idees feministes (Baròmetre de la joventut, 2019). Aquest fet es pot explicar, en part, a través del concepte de Rodó-Zárate (2021) de la «ferida interseccional». El moviment feminista i l'activisme feminista de les persones joves —i no tan joves— han assenyalat les conductes i la cultura del masclisme compartida entre homes cis. Aquest assenyalament ha comportat un qüestionament dels seus privilegis socials, polítics i econòmics, i, en conseqüència, ha propiciat, com veurem més endavant, un moviment d'homes masclistes que mostren obertament discursos d'odi cap a les dones i persones LGBTI.

D'aquesta manera, es produeix una reacció conservadora que hem d'entendre, per una banda, com un acte en què el masclisme veu amenaçats els seus privilegis i actua discursivament a la defensiva. D'acord amb Rita Laura Segato (2019), tenim el repte de mostrar als homes que expressar la potència mitjançant la violència vers les dones i persones LGBTI és, en si mateix, un acte de debilitat [de la pròpia masculinitat]. I, per altra banda,

s'han de poder llegir també les imposicions de gènere i càstig propis de la masculinitat, principalment en aquells nois que socialment performen (o no) el que es coneix popularment com a «masculinitat hegemònica». Així doncs, la mirada sobre els homes joves implica entendre que aquests són diversos i que, per tant, poden patir un malestar de gènere, al mateix temps que volen mantenir el seu estatus social que la masculinitat els ha atorgat. De manera que els malestars dels homes joves cis que s'incomoden vers els avenços i denúncies feministes poden anar en diferents direccions, i aquestes direccions poden arribar a ser contraposades entre elles —es pot ser víctima i victimari al mateix temps—, i això no impedeix que no sigui un aspecte a analitzar i treballar des de les polítiques d'igualtat que es dirigeixen a persones joves (Riviere Aranda, 2021).

4.2. Violències en l'àmbit laboral

La violència masclista en l'àmbit laboral consisteix en la violència física, sexual, econòmica, digital o psicològica que es pot produir en l'àmbit públic o privat durant la jornada de treball, o fora del centre i de l'horari establert si té relació amb la feina. Pot adoptar diferents formes, com són l'assetjament per raó de sexe i gènere, l'assetjament sexual i la discriminació per embaràs o maternitat.

En el cas de les joves amb gèneres no binaris o orientacions sexuals no heterosexuales es mostren més dificultats per accedir a un lloc de feina (Gabriel, 2017). A més, sabem que en l'àmbit laboral la discriminació directa és il·legal, en canvi la indirecta, que per la seva naturalesa és molt més difícil de demostrar, és on produeix sobretot la discriminació. En conseqüència, dones lesbianes i persones trans han d'ocultar la seva identitat de gènere i/o orientació sexual per por a perdre la feina.

Tot i que no es disposa de dades estadístiques que puguin mostrar aquesta realitat perquè els qüestionaris de l'àmbit laboral no mostren aquestes exclusions, menys encara des de les interseccions edat i identitat de gènere o orientació sexual, es pot observar aquesta realitat en estudis de tall qualitatiu, informes elaborats per administracions, així com a través de les reivindicacions de l'activisme social en aquest àmbit. Així doncs, un primer pas requeriria un instrument que permetés recollir sistemàticament dades del context laboral que incloguessin la realitat de les persones joves LGBTI en l'àmbit laboral.

4.3. Violències en l'àmbit institucional

Les violències institucionals són aquelles violències en què, a través dels mecanismes institucionals i polítics (formals i no formals), s'exerceix i/o es

perpetua la violència masclista en les seves diferents dimensions cap a les persones que l'han patit, de manera que es reforça la dinàmica sistèmica de la pròpia violència a tota l'estructura de la societat. Aquestes discriminacions es poden experimentar en diferents àmbits de la societat, i normalment es donen dins i fora de la institució o organització.

El context sanitari sembla ser un altre dels altres dispositius en **què** les persones LGBTI identifiquen més barreres de gènere. Segons Pineda (2009), representen espais d'inseguretat, a l'hora de revelar la pròpia identitat de gènere o orientació sexual, ja que encara els i les professionals del sistema sanitari donen per suposat l'heterosexualitat i el binarisme de tota persona que atenen, fruit de l'androcentrisme i l'heterosexisme del mateix sistema. A més a més, l'àmbit de prevenció de les infeccions de transmissió sexual (ITS) continua sent un repte, sobretot per a aquelles persones que no mantenen relacions d'amor sexual heterosexuals i/o monògames. En el mateix sentit, i com es pot veure també en l'àmbit comunitari, les violències pels drets sexuals i reproductius de les dones tenen una relació directa amb la violència de l'àmbit institucional pel fet que és la mateixa organització/institució la que practica i nega, o invisibilitza, aquestes violències per manca de formació en perspectiva feminista en el seu camp d'intervenció, com també succeeix durant els processos judicials/policials amb les violències sexuals vers les dones a través de la revictimització.

Finalment, i també dins la institució sanitària i administrativa de diversos organismes polítics, tot i els esforços de despatologització dels processos de trànsit de gènere, continua pesant la mirada psicopatologitzadora cap a les persones que transiten i pel reconeixement del gènere i del nom sentit. En el cas de les persones joves sabem, a més, que les decisions sobre el trànsit es troben encara molt qüestionades pel món adult pel fet de considerar que es troben en un moment immadur emocionalment parlant o bé perquè es troben en un moment molt vulnerable (López-López et al., 2021).

A aquest fet, se li afegeix un augment dels discursos biologicistes, psicopatologitzadors i paternalistes cap a les persones joves que volen fer un trànsit de gènere o simplement viure el seu gènere d'una forma lliure. Així doncs, en els contextos educatius en els quals els i les joves reben una educació sexoafectiva —com és a Catalunya el programa Coeduca't, que garanteix justament el dret a la sexualitat, el desig i el plaer sobre el propi cos de les persones joves en un marc d'inclusió de gènere—, s'estaria posant en dubte el dret al transgènere i a la transsexualitat com un procés socialment desitjat per molts infants i joves que així ho senten, sobretot per sectors socials de l'extrema dreta i algunes posicions del «feminisme» transexcloent que neguen aquests drets.

Finalment, De la Fuente (2021) troba alguns dels elements que, juntament amb els biaixos d'edat, etnicitat, racialització, diversitat d'origen,

discapacitat, entre altres experiències de desigualtat, amplifiquen aquesta violència institucional en les persones joves quan aquesta es relaciona amb la intersecció de gènere.

Taula 2. Principals problemes d'intervenció pública en matèria de violències masclistes i joventut identificats en el Delphi d'expertes (ordenats de més a menys importants). Catalunya, 2019

1	Manca d'educació sobre relacions afectivosexuals
2	Manca d'educació crítica amb rols i estereotips de gènere
3	Manca de coordinació i la integralitat de les polítiques en diversos àmbits (escola, salut pública, oci, cultura, esports...)
4	Manca de recursos específics per a l'atenció
5	Manca d'adaptació de models d'intervenció a la diversitat de les violències masclistes
6	Barreres a l'accessibilitat de la població jove als recursos existents
7	Manca d'accessibilitat de col·lectius amb vulnerabilitats especials (per estatus administratiu, origen migrant, discapacitat...)
8	Racisme en l'abordatge de les violències masclistes
9	Manca de la participació de la població jove en la definició del problema i les intervencions
10	Manca de comunicació directa amb la població jove o comunicació paternalista
11	Manca de professionals d'origen divers

Font: De la Fuente (2021).

4.4. Violències en l'àmbit educatiu

Violència en l'àmbit educatiu: qualsevol tipus de violència que es produeix en l'entorn educatiu entre els i les membres de la comunitat educativa. Es pot produir entre iguals, de major d'edat a menor d'edat o viceversa. Inclou l'assetjament, l'abús sexual i el maltractament físic, sexual, psíquic o emocional. Entre aquestes violències n'hi ha que es produeixen per raó de gènere o d'identitat sexual.

4.4.1. Assetjament escolar

La prevenció i actuació contra l'assetjament en l'àmbit escolar està regulada per una sèrie de polítiques públiques de l'àmbit autonòmic; així, podem trobar referències en la Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació, com en la Llei 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, o en la Resolució ENS/585/2017, de 17 de març, de l'establiment

de l'elaboració i la implementació del Projecte de convivència en els centres educatius, dins el marc del projecte educatiu de centre, en què es preveuen diferents protocols per a la millora de la convivència, l'assetjament, el ciberassetjament, les persones LGBTI, l'odi i discriminació, els conflictes greus, el maltractament infantil i adolescent en l'àmbit adolescent.¹³ Recentment, s'ha creat la Unitat de Suport a l'Alumnat en situació de Violència (USAV), que, tot i no tenir un registre sobre el tipus de violència, sí que esdevé un enllaç d'atenció i acompanyament de les denúncies per als i per a les adolescents dels centres educatius, tant a primària com a secundària. Tot i així, en el marc regulador no existeixen programes avaluats per veure l'impacte dels programes a Catalunya, com tampoc en el conjunt de l'Estat espanyol.

La recerca internacional ens mostra que els programes que més dades han aportat en aquest camp són les avaluacions dels programes sobre assetjament escolar KiVa impulsats pel govern finès i el programa ZERO del govern noruec. Ambdós projectes promouen una política integral que vol intervenir en tots els nivells de la comunitat educativa amb l'objectiu de prevenir i actuar contra l'assetjament escolar per tal de generar un ambient segur i positiu. En el cas del KiVa, els resultats mostren que en el 78,2% dels casos, les víctimes informaven de la finalització de l'assetjament un cop s'havia aplicat el programa (Garandeau et al., 2014). Dins el context espanyol, en un àmbit local trobem experiències de prevenció i erradicació de conductes agressores dins el context educatiu amb una avaluació positiva; tutories entre iguals i programes que persegueixen l'educació emocional. En un sentit oposat, existeix també l'avaluació d'experiències amb un impacte nul, o inclús a vegades negatiu, quan la direcció de la intervenció té per objecte dotar de millors competències a les víctimes per defensar-se de les persones adolescents que l'estan assetjant. Per la seva banda, els projectes que introduïen la figura del «vigilant/polícia» no aconseguen una millora en la reducció o eliminació d'aquest tipus de contextos d'assetjament escolar. Tot i que són experiències que s'han volgut mencionar a tall d'exemple, és encara necessari desenvolupar la tradició de l'avaluació ben sistematitzada per saber l'efectivitat dels programes.

Per acabar, se sap que existeix un assetjament escolar vinculat a formes de masclisme i LGBTI-fòbia, així com per racisme. Si més no, els programes de prevenció a l'assetjament escolar continuen considerant l'assetjament sense els eixos que estan produint aquestes formes de discriminació, i obvien doncs la necessària perspectiva interseccional.

¹³ <https://xtec.gencat.cat/ca/centres/projeducatiu/convivencia/protocols/>

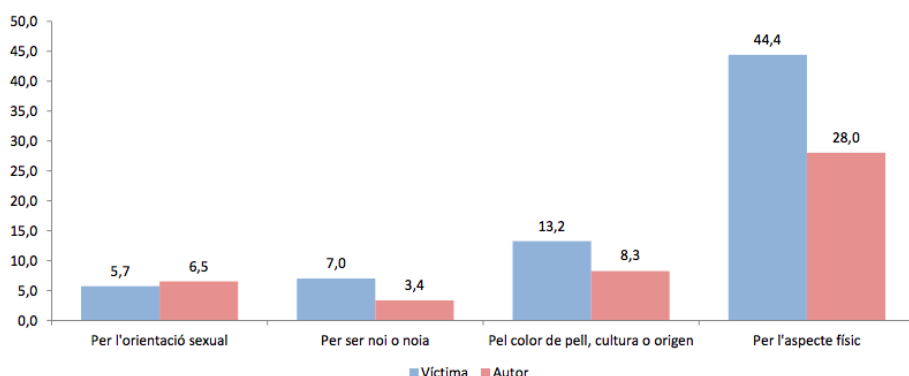
Gràfic 6. Enquesta de convivència escolar i seguretat a Catalunya

Pregunta:

Quan es van ficar amb tu va ser per...?

Quan et vas ficar amb altres nois o noies per molestar-los va ser per...?

Víctimes i autors tenen visions similars dels motius pels quals es va produir el maltractament. Per ambdós, el motiu principal és l'aspecte físic.

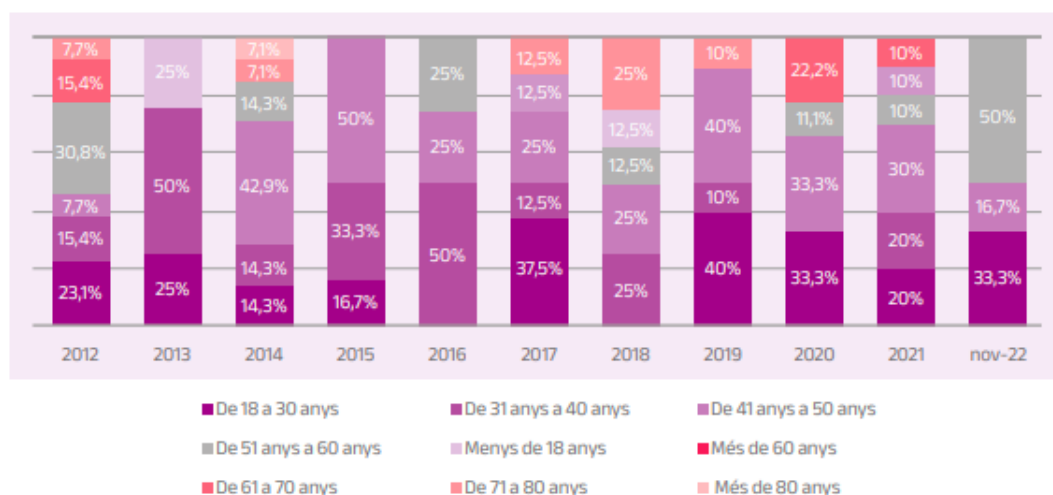
Font: Departament d'Interior.

4.5. Violència en la parella i/o en altres vincles d'amor sexual

La violència en la parella pren la forma de violències físiques, econòmiques o psicològiques en l'àmbit afectiu i sexual. En les persones joves aquestes es poden donar en relacions estables que tenen una durabilitat diferent de les relacions del món adult —poden ser més curtes, variants i estan més subjectes a models de relació oberta o vincles poliamorosos amb diferents persones que poden variar inclús en els tipus d'orientació sexual—. Per tant, a mesura que certes idees feministes calen en l'imaginari juvenil sobre els models i tipus de relació, ens obliguen a pensar d'una forma més complexa, és a dir, afegint nous matisos als tipus de relacions d'amor sexual que aquests i aquestes estableixen. No obstant això, per molt que les pràctiques d'amor sexual del jovent desafiiïn el model monògam heterocentrat de parella, ni molt menys s'han erosionat les velles tradicions basades en els estereotips de gènere, mites de l'amor romàntic i posicions de poder asimètriques d'aquests vincles de parella. De fet, els feminicidis de les dones joves han incrementat en les franges d'edat de 18-30 anys aquest 2022 respecte dels cinc anys anteriors, i representen el segon grup d'edat pel que fa a feminicidis a Catalunya. D'aquesta manera, en aquest apartat s'atendrà el concepte de violència masclista en la parella o altres vincles d'amor sexual assumint models de relacions que van més enllà de la relació de parella estable de família heterosexual, ja que respon a la realitat d'amor sexual de les persones joves. Malauradament, les dades de violència en la parella o en

altres tipus de vincle d'amor sexual només reflecteixen la realitat de dones joves en relacions heterosexuales, perquè fins ara els organismes oficials no han reflectit aquesta realitat en les seves estadístiques.

Gràfic 7. Distribució percentual dels feminicidis en l'àmbit de la parella, per edats i anys a Catalunya

Font: Dossier estadístic de violència masclista 2022. Elaborat per l'ICD.

Mari Luz Esteban defineix que l'amor sexual del sistema neoliberal i patriarcal, en el qual ens emmirallem com a societat, a l'hora de construir els nostres vincles emocionals-sexuals, està basat en el poder, els estereotips de gènere i els mites de l'amor romàntic, i que aquests, alhora, no es poden entendre sense les relacions sexuals, ja que són una part indispensable d'aquest tipus de vincles. Part d'aquest pensament amorós es transmet a través dels mites propis de l'amor romàntic i passional (Cubells i Calsamiglia, 2015). Els mites en el camp de l'amor sexual han de considerar-se les metàfores que possibiliten el pensament amorós, que, d'acord amb Lizcano (1999), passen a convertir-se en metàfores zombis, és a dir, naturalitzen un fet i es converteixen en costums propis d'una comunitat o societat. En certa manera, els mites de l'amor han sofert aquest procés de naturalització i, en el context occidental, capitalista i heteropatriarcal com el nostre, l'amor es basa en el consum d'aquests mites en funció de l'evolució que fem com a societat. Així, les metàfores sobre l'amor romàntic evolucionen d'acord amb les normes de gènere. Un dels principals mecanismes que nodreix un ampli repertori de mites del pensament amorós en l'adolescència-joventut (i posteriorment en l'adulesa) és la gelosia-control; un vincle, en si, que ha de considerar-se d'arrel violenta perquè es basa a coartar la llibertat de l'altra persona (Cubells-Serra et al., 2021). D'aquesta manera, aquestes investigadores i investigadors identifiquen que els i les joves entenen l'amor com a caça, o el que posteriorment en l'adulesa s'entén la parella com a propietat. Les persones joves que van participar en

L'estudi de Cubells-Serra et al. (2021) van identificar expressions com *lligar*, *atrapar*, *parany*, *tirar la canya*, *atacar* o *llançar-se* per referir-se a les maneres d'iniciar una relació d'amor sexual amb una altra persona. Verbs, en el seu conjunt, que involucren l'acció de «caça», per tant, el subjecte — normalment performat per l'home cis heterosexual— considera normal concebre l'acte de lligar des d'aquest paradigma. En aquest sentit, les dones joves es conceben i són concebudes com a preses. Així doncs, a partir d'aquest treball s'extreu un primer element ideològic sobre les percepcions de l'amor sexual del jovent que cal problematitzar perquè és el paradigma violent des d'on els i les joves entenen l'acte de lligar i d'establir vincles d'amor sexual basats en creences violentes de possessió, gelosia i caça.

En conseqüència, no és estrany que les dades sobre violència en la parella en relacions de joves heterosexuals indiquin que la forma més habitual de violència sigui la psicològica (Barjola et al., 2021; Delegació del Govern contra la violència de gènere, 2019; Whitton, Dyar, Mustanski i Newcomb, 2019), i que s'acostumi a caracteritzar pel control abusiu i l'aïllament (Díaz-Aguado i Carvajal, 2011). Un altre element rellevant en el cas de les dones joves i la violència psicològica, segons la Macroencuesta (2019), és el fet que un 39,5% de les joves d'entre 16 i 24 anys va respondre haver sentit por en el passat de les seves parelles per les conductes amenaçants o violentes que aquestes mostraven.

Per la seva banda, en el cas de violències masclistes en el marc de la parella que pateixen dones amb formació universitària, les dades indiquen que les joves i dones amb estudis universitaris són les que menys denúncies van registrar per violències masclistes (Institut Català de les Dones, 2022, 2019; Macroencuesta, 2019), enfront de les dones amb estudis inferiors, que tendeixen a interposar més denúncies. Si bé és cert que la baixa freqüència de denúncies per part de dones amb estudis universitaris podria indicar que sofreixen menys violència, Igareda i Bodelón (2014) reporten que encara existeixen barreres socials molt arrelades en les dones amb estudis superiors, com la por a l'estigma i les expectatives que recauen sobre les dones amb estudis universitaris. De totes maneres, els treballs sobre protocols i violències masclistes a les universitats catalanes de Cagliari i Biglia evidencien com la formació i prevenció sobre violència masclista en els graus universitaris és encara un miratge (Biglia, 2017.; Cagliari i Biglia, 2019). Se sap que els i les estudiants mostren un baix grau de coneixement i consciència sobre les violències masclistes i tenen menys oportunitats de formació universitària en matèria d'igualtat que incideixi en aquest aspecte per les exigències de la formació superior i la carrera professional (Jones et al., 2021). Per tant, si no és per una motivació intrínseca sobre la temàtica, a mesura que les persones joves s'aproximen a l'etapa «adulta», perden possibilitats de formació i, per tant, espais que els permetin reflexionar sobre aquesta qüestió. Així doncs, el sistema universitari català té joves durant

quatre anys en els seus centres sense rebre cap formació obligatòria durant la formació inicial del grau.

Tot i la dificultat per dimensionar la violència en les relacions d'amor sexual en persones LGBTI, no volíem deixar de fer referència a la recerca teòrica i qualitativa sobre els patrons de violència d'amor sexual —que no violència intragènere (Solà i García, 2020)— que s'estableixen en aquest col·lectiu tan ampli i divers. Els elements com l'amor romàntic i les relacions de poder mediatitzades pel gènere i l'autoestima són la base d'aquestes violències.

La dificultat més gran que es troba en aquest camp per poder identificar aquestes violències, són els mites existents sobre la violència en les parelles d'aquests col·lectius que, per una banda, invisibilitzen les violències masclistes que aquestes pateixen en el marc de vincles d'amor sexual i, per l'altra, aquests mites impedeixen que les persones del mateix col·lectiu identifiquin les violències, així com que les institucions i dispositius de violència no estan tampoc pensats per atendre aquesta realitat —violència que s'ha de considerar al mateix temps institucional. Harden et al., (2022) reflecteixen aquesta realitat a través d'una recerca amb una mostra específica de dones queer que havien patit violència en la parella. Els principals resultats de la recerca amplien doncs els dos punts mencionats anteriorment per explicar les dificultats d'avui per identificar les dinàmiques d'aquestes violències, també per part de les mateixes supervivents: un insuficient marc teòric i institucional per conceptualitzar aquestes violències i reconèixer-les, haver patit relacions de poder per part del pare durant la infància-joventut i normalitzar-les en l'àmbit de la parella, representacions socials de l'etnicitat, la racialització i/o la diversitat d'origen; i el gènere estereotipades i que estan lluny de la realitat de les dones, i por a la denúncia, primer, per no confiar en el suport del mateix sistema, però, segon, per no contribuir a l'heterosexisme que avui estigmatitza les relacions de parella de les persones LGBTI.

Alguns d'aquests mites heterosexistes sobre les relacions d'amor sexual de les persones LGBTI i els patrons de violència, els apunta Solà (2011) en una recerca feta a Catalunya:

- Les relacions entre persones del «mateix sexe» són igualitàries per definició.
- Si hi ha alguna agressió, segur que és per part de les dues persones i, per tant, és menys greu.
- La violència en les relacions entre homes és normal.
- No hi ha violència en les relacions entre dones.
- Les dones utilitzen la violència psicològica, no la física.
- Les relacions reproduïxen els rols de les relacions heterosexuales, en què l'agressor «fa d'home» i la víctima «fa de dona».
- És més fàcil per als homes gais deixar una relació.
- La violència en una parella d'homes és un comportament sexual, una versió del BDSM.
- Els homes trans són agressius i dominants.
- Les dones trans sempre tindran comportaments d'home.

4.6. Violències digitals

L'àmbit digital ha proporcionat un nou terreny i plataforma on traslladar les violències masclistes. Malauradament, no suposa solament un nou àmbit sinó que, a més, ha canviat la dinàmica en la qual es perpetuen aquestes violències. La rapidesa, volatilitat i anonimat que ofereixen les noves tecnologies està influenciant com es perpetua aquest fenomen. Tot i que no són un terreny exclusivament juvenil, les persones joves són nadiues digitals, si ho comparem amb generacions més adultes, així doncs l'exposició al masclisme en aquests espais és molt directa i diària. Tot i que les violències masclistes en aquest àmbit prenen una dimensió específica, aquests poden ser al mateix temps violències vinculades a altres àmbits de violència o bé reforçar-los. Alguns exemples d'aquests tipus de violències es poden donar en relacions sexoafectives, però també de forma pública com bé hem pogut veure en dones joves que ostenten alguna responsabilitat/funció pública, com dones feministes, polítiques, activistes de drets humans, actrius entre d'altres (per exemple, atacs tecnològics — coordinats o no— que persegueixen el robatori i difusió de dades).[Per a una ampliació sobre els usos, pantalles i violències masclistes a l'adolescència, així com sobre propostes socioeducatives, vegeu: Ambrós Hortensi i Rubio Jansana, 2022].

En el marc general de les violències en la parella, les violències sexuals o el sabotatge de gènere cap a dones i persones LGBTI+ feministes en línia permeten pràctiques il·limitades de producció d'aquestes violències. En cap cas les hem de concebre com un món paral·lel, sinó que els espais en línia són un amplificador social d'aquestes amb formes pròpies de masclisme. Aquestes formes poden anar des del xantatge o l'amenaça de difusió de fotos i vídeos, o de qualsevol material de caràcter sexual d'una persona, sense el seu consentiment. També pot ser que la víctima rebi una foto o material sexual no desitjat. Informes relatius a la VM al jovent han destacat les següents formes com a principals: el *ciberassetjament* —que defineix les amenaces, ridiculitzacions, extorsions, buit social exercides a través de suports digitals o mòbils. La finalitat pot ser soscavar l'autoestima de la persona, i perjudicar el seu estatus. Una derivació d'aquest fenomen és el ciberassetjament pedòfil (*grooming*), on l'assetjador en aquest cas és un adult, i les accions estan destinades a establir una relació de control i dominació sobre el nen o la nena per establir confiança i donar pas a l'abús o agressió sexual. El *sexspreading*, que defineix la difusió de contingut sexual de terceres persones a les xarxes socials o a altres canals, va acabar amb el suïcidi d'una treballadora d'Iveco. Finalment, es destaca el *happy slapping*, que definiria la gravació d'una agressió que es farà pública després —via blogs, xats o altres plataformes digitals. L'agressió pot ser física, verbal o sexual (Barjola et al., 2021) [per aprofundir en aquesta qüestió, consulteu Candela i EdPac, 2020; Puigdollers, 2018].

Segons l'Enquesta de convivència escolar i seguretat a Catalunya del curs 2016-2017, la gran majoria de les violències amb base de gènere —masclista— en aquest àmbit s'escapen de l'espai físic de l'educació formal (Departaments d'Interior i d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, 2017). La mateixa enquesta mostra que, de totes les persones que han patit una violència sexual, un 19% l'ha patida en línia. De la mateixa manera, l'estudi sobre joventut i violències masclistes del Departament de Drets Socials de la Generalitat de Catalunya (Barjola et al., 2021) recull que:

A més, existeix una baixa identificació del risc en l'ús de les xarxes socials. El 24,6% de les noies i el 29,2% dels nois han penjat fotografies que els seus pares no autoritzarien. El 20,6% de les noies i el 25,6% dels nois han quedat amb algú amb qui s'han conegut via xarxes. El 8,6% de les noies i el 15,6% dels nois han respost a algú desconegut que els oferia coses (Díaz-Aguado, 2011 p. 8-10). Tanmateix, la qualificació de «conducta de risc» ha de ser tractada amb molta prudència, ja que pot contenir una bona dosi d'adultisme, revictimització, culpabilització i ignorar que les xarxes seran un entorn clau en l'ecosistema relacional de les persones avui i en el futur. Amb aquest biaix pot ser que les persones adultes reproduïm l'actitud de culpabilització de la víctima, en aquest cas pel que fa a l'ús d'un mitjà del qual no som nadius o natives (De la Fuente, et al., 2021, p. 55).

Si estem analitzant l'àmbit digital, no es pot passar per alt la manosfera com un espai de trobada virtual d'homes també joves cis heterosexuels. La manosfera la podem definir com un conglomerat d'espais virtuals — plataformes i fòrums digitals— basats en la divulgació i propagació d'idees antifeministes, de caràcter misogin i LGBTI-fòbic (Ging i Siapera, 2018). Hi ha pocs treballs empírics a Catalunya i a l'Estat espanyol que abordin aquesta realitat d'un masclisme estructurat en l'àmbit virtual, i és important per a aquesta conceptualització que estem fent sobre el masclisme en línia, per ser un espai d'articulació dels discursos masclistes totalment per a moltes persones joves. De fet, la manosfera s'ha de considerar avui un mecanisme de polarització social molt important per dividir la població entre aquelles persones que estan a favor de les idees i els drets que promou el feminisme i aquelles que s'hi oposen, no només en l'àmbit virtual sinó també després en el seu dia a dia (Rothermel, 2020; Verloo, 2018; Korolczuk, 2016). García-Mingo i Díaz (2022) conclouen que la manosfera funciona com un espai de restauració de la masculinitat quan aquesta és qüestionada socialment per l'avenç de la igualtat de gènere, al mateix temps que permet pensar en vies de reconfiguració del mateix estatus de privilegi masculí a la societat actual. En el mateix treball sobre masculinitat i masclisme de García-Mingo i Díaz, s'identifica que:

- La manosfera funciona per a moltes persones joves perquè promou un vincle emocional i de pertinença per aquells homes cis amb una masculinitat ferida, o si s'ha problematitzat des de posicions feministes el privilegi dels homes en certs àmbits socials per la posició de poder/violència que els proporciona el mateix sistema masclista.
- En aquesta manosfera existeixen subcultures que poden anar des d'homes activistes pels drets dels homes, incels, gurús de la seducció fins a youtubers o tiktokers misògins. Tots ells tenen en comú un discurs en el qual afirmen que la igualtat ja existeix i que les feministes (feminazis, femellisme...) han vingut a desequilibrar aquesta igualtat a favor de les dones.
- Identifiquen que la manosfera és un espai de pol·linització crucial de les idees en matèria de gènere i igualtat, ja que són espais digitals on es troben moltes conceptualitzacions que s'han articulat des d'espais polítics anifeministes, tals com que la violència de gènere no té gènere o que la violència de gènere és un invent ideològic.

Per tant, havent revisat l'evolució de les violències masclistes en línia, es podria dir que aquestes mostren actualment una doble realitat: per una banda, tot un treball de presa de consciència i identificació de les violències que pateixen les dones i persones LGBTI joves, però, per l'altra, els espais virtuals de producció i reproducció del masclisme, que pretenen generar una oposició social a gran escala en matèria d'igualtat de gènere. I, d'acord amb

L'evidència, esdevé un discurs molt atractiu per a homes adolescents i joves quan senten qüestionada la seva identitat i la seva posició de privilegi.

5. Resum

Les violències masclistes s'han d'entendre com un fenomen que té la seva arrel en una societat de base cisheteropatriarcal, que s'articula a partir de diferents dispositius de poder a nivell educatiu, mèdic, econòmic, social i polític, que legitimen unes posicions de gènere i uns vincles d'amor sexual determinats. L'OMS classifica aquestes violències com un problema greu de salut pública, i és que viure a partir dels mandats del sexe-gènere-desig, però també transgredir-los, suposa que una persona estigui exposada a patir violències masclistes, sobretot les dones i les persones LGBTI.

Una revisió de la recerca sobre violència masclista en la joventut obliga a situar l'experiència de ser jove com una categoria central per tal de poder comprendre com es produeix la violència en els diferents moments del cicle vital de les persones joves i els elements de vulnerabilitat que caracteritzen aquest període. En aquest sentit, al llarg de la revisió, s'intenta conceptualitzar les violències masclistes a través de la interseccionalitat feminista i antiracista, per una banda, diferenciant l'etapa de l'adolescència de l'etapa de la joventut, i, per l'altra, concebant les violències masclistes més enllà de la violència en la parella heterosexual. Per tant, a partir de les diferents violències que estableix la Llei de violència masclista 17/2020, també s'incorporen aquelles que recull la Llei 11/2014.

En aquest informe s'identifiquen quatre grans àmbits en què tenen lloc les violències masclistes que pateixen les persones joves: el comunitari, l'institucional i laboral, en les relacions de parella i vincles d'amor sexual, i, finalment, les violències en línia. Dins de cada àmbit es dimensionen diferents elements que constitueixen aquestes violències a través de dades però també reflexions pròpies de la teoria feminista per tal de comprendre millor el fenomen. Comparativament, tenim, en molts àmbits, més dades que fan referència a les violències que pateixen les dones joves que no pas les persones joves LGBTI. De la mateixa manera, el treball amb els homes joves sobre masculinitats és encara un buit pendent de desenvolupar a nivell científic, com també ho són la implicació i la responsabilització dels homes joves en els drets feministes a favor de la igualtat.

6. Implicacions per a la pràctica

Aquesta síntesi ha derivat en quatre aprenentatges principals. En primer lloc, com es deixa en evidència a la secció anterior, convindria desenvolupar dades més comprensives i de qualitat pel que fa a les diferents formes de violència masclista. Com a segon punt, però molt relacionat amb l'anterior, i amb la finalitat d'obtenir dades de qualitat, és fonamental ampliar la mirada a les VM incloent-hi les diverses formes que pren —i no només les més visibles— i quines són les dinàmiques d'opressió interseccionals: com interactua el gènere amb altres fonts d'opressió, com són la classe, l'ètnia, la raça, els cànons normatius d'orientació sexual i identitat de gènere, i amb diversitat funcional. En tercer lloc, cal una recerca empírica sòlida i robusta per identificar quines són les causes d'aquest fenomen i de les diverses formes que pren. L'ús de recerca quantitativa, experimental i quasi experimental és especialment recomanable per tal d'establir relacions causals fiables, però també ens caldrà una recerca qualitativa per apropar-nos a les realitats de les víctimes i dels agressors.

Pel que fa a la violència institucional, es fa evident la necessitat de formació amb perspectiva de gènere de tots i totes les professionals que, d'una manera o altra, intervenen amb persones joves. Si bé és cert que la formació s'hauria d'expandir com una taca d'oli a totes les persones de les organitzacions/institucions que tenen una implicació en l'àmbit de les polítiques de joventut, és també necessari tenir figures especialitzades amb formació feminista en tot organisme/departament que puguin esdevenir un referent a nivell tècnic per a la resta de professionals que treballen en el mateix àmbit, i també que facilitin els processos de transversalització de gènere en tots els nivells.

Després de la revisió de les dades, cal emmarcar les possibles vies que suposen una millora pels drets de les persones joves LGBTI. Mentre que els centres educatius i els espais de socialització entre joves semblen ser espais proclius per a les violències de base LGBTI-fòbica, la intervenció des d'àmbits no formals semblaria adient a l'hora de pensar en les estratègies per avançar en l'erradicació d'aquestes violències de base masclista. Per una banda, s'han de canviar les narratives de les joves dels col·lectius LGBTI+, centrant-se en les experiències d'empoderament i no oblidar que l'objectiu de tota intervenció és el desmantellament del sistema opressiu heterosexista, cissexista, sexista, racista i classista, entre altres opressions que perpetuen les desigualtats d'aquestes persones joves (McCabe i Anhalt, 2022). Per altra banda, cal concebre per part de les institucions la importància dels col·lectius polítics activistes com a referents perquè aquestes persones joves i les institucions puguin establir vincles col·laboratius que contribueixin a un canvi en el conjunt de la comunitat (López-López et al., 2021).

Què funciona en gènere i joventut?

Per finalitzar, de la revisió es desprèn que el treball amb els homes joves sobre masculinitats és encara un buit pendent de desenvolupar a nivell científic i polític, com també ho és la implicació i la responsabilització dels homes joves en els drets feministes a favor de la igualtat. D'aquesta manera, urgeix començar a articular dispositius específics per treballar la prevenció i presa de consciència sobre les violències masclistes amb homes joves, així com trobar espais de participació amb homes joves per tal de construir una política feminista també amb ells.

7. Bibliografia

Alises, C. (2021). *Guía rápida para víctimas de delitos de odio por LGTBIFOBIA*. Ministerio de Igualdad. Secretaría de Estado de Igualdad y Contra la Violencia de Género.

https://www.igualdad.gob.es/ministerio/dgltgtbi/Documents/Guia_Breve_Victimas_Delitos_de_Odio_LGTBifobicos.pdf

Ambrós, H., i Rubio, J. (2022). *Adolescència, pantalles, gènere i violències masclistes. Una aproximació, des de la perspectiva de gènere, als discursos adolescents sobre els usos de pantalles i el gènere*. Generalitat de Catalunya. Subdirecció General d'Addiccions, VIH, ITS i Hepatitis Víriques.

Barjola, N. (2018). *Microfísica del poder*. Virus.

Barjola, N., De la Fuente, M., i Rodó-Zárate, M. (coord.) (2021). *Les violències masclistes en l'etapa juvenil a Catalunya*. Generalitat de Catalunya. (Col·lecció Estudis, núm. 40).

Bay-Cheng, L. Y., & Fava, N. M. (2014). What puts “at-risk girls” at risk? Sexual vulnerability and social inequality in the lives of girls in the child welfare system. *Sexuality Research and Social Policy*, 11, 116-125.

Biglia, B., i Cagliero, S. (2019). Abordajes y «respuestas» de las universidades catalanas frente a las violencias LGTBIQ+ fóbicas. *Quaderns de Psicologia. International Journal of Psychology*, 21(2), e1532-e1532.

Biglia, B., i Jiménez, E. (2015). Jóvenes, género y violencias: Hagamos nuestra la prevención. Universitat Rovira i Virgili. Publicaciones URV.

Bonet-Martí, J. (2020a). Análisis de las estrategias discursivas empleadas en la construcción de discurso antifeminista en redes sociales. *Psicoperspectivas*, 19(3).

<https://dx.doi.org/10.5027/psicoperspectivas-vol19-issue3-fulltext-2040>

Bonet-Martí, J. (2020b). Los antifeminismos como contramovimiento: una revisión bibliográfica de las principales perspectivas teóricas y de los debates actuales. *Teknokultura. Revista de Cultura Digital y Movimientos Sociales*, 18(1), 61-71. <https://doi.org/10.5209/tekn.71303>

Burgos, A. (2018). 5º Informe anual. Observatorio Noctámbul@s. https://www.drogasgenero.info/wp-content/uploads/5InformeNoctambulas_2017-18.pdf

Butler, J. (2019). *Resistencias: repensar la vulnerabilidad y repetición*. Paradiso editores.

Cagliero, S., i Biglia, B. (2019). Políticas sobre violencias y abusos sexuales en las universidades catalanas. *Revista Española de Ciencia Política*, 50, 141-170.

Candela i EdPAC (2020). Per què li diuen sexting quan parlen de sexpreading? <https://candela.cat/wp-content/uploads/2020/05/Sexpreading-article-I.pdf>

Centre Jove d'Atenció a la Sexualitat (CJAS) (2018). *Oh my goig*. Grup Editorial 62.

Baròmetre d'opinió política (2022). Centre d'Estudis d'Opinió. Generalitat de Catalunya. <https://govern.cat/govern/docs/2022/11/09/10/51/571a9400-clae-49dc-8cec-198e9f6707ef.pdf>

Chodzen, G., Hidalgo, M., Chen, D., i Garofalo, R. (2019). Minority Stress Factors Associated With Depression and Anxiety Among Transgender and Gender-Nonconforming Youth. *Journal of Adolescent Health*, 64(4), 467-471. ISSN 1054-139X. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2018.07.006>

Couture, S., Lanctôt, N., Parent, G., Lemieux, S., i Lemieux, A. (2020). Consequences associated with the use of psychoactive substances among female adolescents placed in residential care: the role of sexual exploitation. *Women & Health*, 60(9), 1052-1062. <https://doi.org/10.1080/03630242.2020.1789262>

Cubells-Serra, J., Sánchez-Sicilia, A., Astudillo-Mendoza, P., Escandón-Nagel, N., & Baeza-Rivera, M. J. (2021). Assumption of the myths of romantic love: its relationship with sex, type of sex-affective relationship, and sexual orientation. *Frontiers in sociology*, 6, 621646.

Cubells Serra, J., i Calsamiglia Madurga, A. (2015). El repertorio del amor romántico y las condiciones de posibilidad para la violencia machista. *Universitas Psychologica*, 14(5), 1681-1694. <https://doi.org/10.11144/Javeriana.upsy14-5.rarc>

De la Fuente et al. (2021). *Part I. Les violències masclistes en l'àmbit de la joventut a Catalunya. Una cartografia*. a Barjola, N., De la Fuente, M., i Rodó-Zárate, M. (coord.) (2021). *Les violències masclistes en l'etapa juvenil a Catalunya*. Generalitat de Catalunya. (Col·lecció Estudis, núm. 40).

De Miguel Calvo, E. (2015). *Relaciones amorosas de las mujeres encarceladas*. Universidad del País Vasco (UPV).

Departament d'Igualtat i Feminismes (2022). *Protocol marc per una intervenció amb diligència deguda en situacions de violències masclistes*. Generalitat de Catalunya.

Díaz-Aguado, M. J., & Carvajal, M. I. (2011). Igualdad y prevención de la violencia de género en la adolescencia. *Madrid: Ministerio de Sanidad, Política Social e Igualdad.*

Enquesta de convivència escolar i seguretat de Catalunya. Curs 2016-2017. Departament d'Interior. Generalitat de Catalunya. https://interior.gencat.cat/ca/el_departament/publicacions/seguretat/estudis-i-enquestes/estudis_de_convivencia_escolar/enquesta-de-convivencia-escolar-i-seguretat-a-catalunya.-curs-2016-2017/

Esteban, M. L., i Távora, A. (2008). El amor romántico y la subordinación social de las mujeres: Revisiones y propuestas. *Anuario de Psicología*, 39(1), 59-73.

Fine, M., i McClelland, S. (2006). Sexuality education and desire: Still missing after all these years. *Harvard Educational Review*, 76(3), 297-338.

Foradada Villar, M. (2021). Jóvenes tuteladas: El capital social un recurso empoderante frente a las violencias machistas y otras formas de vulnerabilidad. <http://hdl.handle.net/10803/673436> [Tesi doctoral. Universitat de Lleida]

Gabriel, C. (2017). Las personas LGBT en el ámbito de empleo en España: Hacia espacios de trabajo inclusivos con la orientación sexual e identidad y expresión de género. Instituto de la Mujer y para la Igualdad de Oportunidades (IMIO). <https://www.inmujeres.gob.es/actualidad/NovedadesNuevas/docs/2017/2017LGBTAmbitodelEmpleo.pdf>

Garandeanu, C. F., Poskiparta, E., i Salmivalli, C. (2014). Tackling Acute Cases of School Bullying in the KiVa Anti-Bullying Program: A Comparison of Two Approaches. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 42(6), 981-991. <https://doi.org/10.1007/s10802-014-9861-1>

García-Mingo, E., i Díaz Fernández, S. (2022). Jóvenes en la Manosfera. *Influencia de la misoginia digital en la percepción que tienen los hombres jóvenes de la violencia sexual*. Centro Reina Sofía sobre Adolescencia y Juventud. Fundación Fad Juventud. DOI: 10.5281/zenodo.7221159

García-Ruiz, M., & Padilla-Petry, P. (2023). Navigating feminist and biomedical conceptual frameworks in educational interventions for eating disorders: Spanish educators' understandings of the causes and treatment of eating disorders. *Feminism & Psychology*, 33(2), 295-313. <https://doi.org/10.1177/09593535221134173> *Psychology*. 09593535221134173

Generalitat de Catalunya. (2022). Model d'abordatge de les violències sexuals. Un model de país.

Ging, D., i Siapera, E. (2018). *Gender hate online*. p. 87-110.

Gómez Bueno, C., Rodríguez García de Cortázar, A., i González Calo, I. (2021). *Entre la confianza y la violencia: ambivalencias en las sexualidades juveniles*. Centro Reina Sofía sobre Adolescencia y Juventud. DOI: 10.5281/zenodo.4564195

Greer, G. (2000). *La mujer completa*. Kairós.

Haraway, D. J. (1995). *Ciencia, cyborgs y mujeres: la reinención de la naturaleza* (Vol. 28). Universitat de València.

Harden, J., McAllister, P., Spencer, C. M., i Stith, S. M. (2022). The dark side of the rainbow: Queer women's experiences of intimate partner violence. *Trauma, Violence, & Abuse*, 23(1), 301-313.

Igareda, N., i Bodelón, E. (2014). Las violencias sexuales en las universidades: cuando lo que no se denuncia no existe. *Revista Española de Investigación Criminológica*, 12, 1-27. <https://doi.org/10.46381/reic.v12i0.79>

Institut Català de les Dones (2022). Dossier estadístic. Violències masclistes. Dades elaborades per l'Observatori per la Igualtat de Gènere. Generalitat de Catalunya. https://dones.gencat.cat/web/.content/03_ambits/Observatori/03_dossiers_estadistics/2022Dossier_estadistic_VM_2022.pdf

Jones, C., Chappell, A., & Alldred, P. (2021). Feminist education for university staff responding to disclosures of sexual violence: a critique of the dominant model of staff development. *Gender and Education*, 33(2), 121-137. <https://doi.org/10.1080/09540253.2019.1649639>

Korolczuk, E. (2016). Neoliberalism and feminist organizing: from «NGO-ization of resistance» to resistance against neoliberalism. Dins E. Kováts (ed.), *Solidarity in Struggle. Feminist Perspectives on Neoliberalism in East-Central Europe* (p. 32-41). Friedrich Ebert Stiftung.

Lanctôt, N. (2020). Child maltreatment, maladaptive cognitive schemas, and perceptions of social support among young women care leavers. *Child and Family Social Work*, 25(3), 619-627. <https://doi.org/10.1080/03630242.2020.1789262>

Lizcano Fernández, E. (1999). La metáfora como analizador social. *Empiria. Revista De metodología de Ciencias Sociales*, (2), 29-60. <https://doi.org/10.5944/empiria.2.1999.709>

Llei 11/2014, del 10 d'octubre, per a garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per eradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 6730 (2014).

Llei 17/2020, del 22 de desembre, de modificació de la Llei 5/2008, del dret de les dones a erradicar la violència masclista. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 8303 (2020). Portal jurídic de Catalunya.

López, -López M. L., Álvarez, R. G., Ten Brummelaar, M., Van Mierlo, K. R., i Wieldraaijer-Vincent, L. (2021). *Working with LGBTQIA+ youth in the child welfare system*. University of Groningen Press.

López, J., Sánchez F., Fernández, T., Mánez C.J., Herrera, D., Martínez, F., San Alebardo, M. Y., Rubio, M., Gil, V., Santiago, A. M., Gómez, M. A., Gómez, J., Prieto, R., Méndez, G., Amado, M. P., i Matilla, A. (2021). *Informe sobre la evolución de los delitos de odio en España*. Ministerio del Interior. Oficina Nacional de Lucha Contra los Delitos de Odio. <https://www.interior.gob.es/opencms/pdf/servicios-al-ciudadano/delitos-de-odio/estadisticas/INFORME-EVOLUCION-DELITOS-DE-ODIO-VDEF.pdf>

Lupton, D. (1998). *The emotional self: A sociocultural exploration*. SAGE Publications Ltd. <https://dx.doi.org/10.4135/9781446217719>

Martín, A., Foradada, M., Rodó-Zárate, M., i Castany, J. (2014). *Rebels amb causa. Manifest juvenil contra el poder adult*. Tigre de Paper.

Martín, M. J. R., Moreno, F. B., i Doncel, E. B. (2022). ¿Qué queda del mito de la violación real?: Un estudio de caso basado en análisis de sentencias judiciales. *RES. Revista Española de Sociología*, 31(4), 7.

McCabe, P. C., i Anhalt, K. (2022). Changing the narrative in schools: Addressing systemic barriers and stereotypes that prevent gender and sexual diverse youth from thriving. *Psychology in the Schools*, 59, 5-3. <https://doi.org/10.1002/pits.22630>

Ministerio de Igualdad. (2019). *Resumen ejecutivo de la Macroencuesta de Violencia contra la Mujer*. https://www.lamoncloa.gob.es/serviciosdeprensa/notasprensa/igualdad/Documentos/2020/110920-Macroencuesta2019_Estudio.pdf

Neria, M. Á. S., Romero, A. O., Corona, L. G. Á., i Disidentes, C. C. (2018). *Miradas convergentes frente cuerpos disidentes*. La Cifra Editorial.

Overall, N. C., i Cross, E. J. (2019). *Attachment Insecurity and the Regulation of Power and Dependence in Intimate Relationships*. Dins C. R. Agnew i J. J.

Harman (ed.), *Power in Close Relationships* (p. 28-54). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108131490.003>

Phipps, A., i Young, I. (2015). Neoliberalisation and «Lad Cultures» in Higher Education. *Sociology*, 49(2), 305-322. <https://doi.org/10.1177/0038038514542120>

Phipps, A., Ringrose, J., Renold, E., i Jackson, C. (2018). Rape culture, lad culture and everyday sexism: researching, conceptualizing and politicizing new mediations of gender and sexual violence. *Journal of Gender Studies*, 27(1), 1-8, DOI: [10.1080/09589236.2016.1266792](https://doi.org/10.1080/09589236.2016.1266792)

Pineda, M. (2009). *Dret a la salut en el col·lectiu gai, lesbià i transsexual: estat de la qüestió, anàlisi crítica i recull bibliogràfic*. Generalitat de Catalunya. Departament d'Acció Social i Ciutadania. http://ibdigital.uib.es/greenstone/sites/localsite/collect/portal_social/index/assoc/gencat02/38.dir/gencat0238.pdf

Puigdollers, E. (2018). *Unfollow a les violències masclites. Guia per treballar les violències masclites en entorns digitals*. Consell Nacional de la Joventut de Catalunya. https://cnjc.cat/storage/app/media/recursos/guia_unfollow_2019_online2_1.pdf

Rankin, S., i Beemyn, G. (2012). Beyond a binary: The lives of gender-nonconforming youth. *About Campus*, 17, 2-10. <https://doi.org/10.1002/abc.21086>

Raventós, B., Abellan, A., Pistillo, A., Reyes, C., Burn, E., & Duarte-Salles, T. (2022). Impact of the COVID-19 pandemic on eating disorders diagnoses among adolescents and young adults in Catalonia: A population-based cohort study. *The International Journal of Eating Disorders*, 56(1), 225-234. <https://doi.org/10.1002/eat.23848>.

Rifà Valls, M., & Bertran, M. (2020). Las epistemologías del self. En A. O. Gil, J. M. S., Hernández, F. H., Mesa, L. M., Pons, J. D. P., Flores, J. I. R., & Fernández (Ed.), *Caminos y derivas para otra investigación educativa y social* (pp. 123-138). Ediciones Octaedro.

Riviere-Aranda, J. (2021). Los hombres en el feminismo. Dins C. Serra, C. Gairizábal, i Makaya, L., *Alianzas rebeldes. Un feminismo más allá de la identidad*. Edicions Bellaterra.

Rodó-Zárate, M. (2021). *Interseccionalitat: desigualtats, llocs i emocions*. Editorial Bellaterra.

Rothermel, A.-K. (2020). "The Other Side": Assessing the Polarization of Gender Knowledge Through a Feminist Analysis of the Affective-Discursive in Anti-Feminist Online Communities. *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society*, 27, 718–741. jxaa024

Rubio-Martín, M. J., Blanco Moreno, F., i Ballesteros Doncel, E. (2022). ¿Qué queda del mito de la violación real? Un estudio de caso basado en análisis de sentencias judiciales. *Revista Española de Sociología*, 31(4), a137. <https://doi.org/10.22325/fes/res.2022.137>

Ruiz Oliver, A. (2019). Revisión de los delitos de agresión sexual y abuso sexual. Consecuencias jurídicas tras el caso de «La Manada». [Treball final de màster, Universidad de Oviedo] https://digibuo.uniovi.es/dspace/bitstream/handle/10651/59410/2018_2019_Convocatoria%20Enero%20_47824950S.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Sanjakdar, F., i Yip, A. K. T. (2018). *Critical Pedagogy, Sexuality Education and Young People: Issues about Democracy and Active Citizenry*. Peter Lang Publishing.

Scheffers, F., Van Vugt, E., Lanctôt, N., i Lemieux, A. (2019). Experiences of (young) women after out of home placement: An examination of personality disorder symptoms through the lens of child maltreatment. *Child Abuse and Neglect*, 92, 116–125. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2019.03.022>

Solà, M. E. (2011). *Ampliando nuestra mirada sobre la violencia de género. Herramientas para la transformación desde la perspectiva feminista-queer de la diversidad sexual*. Diputació de Barcelona. Àrea d'Igualtat i Ciutadania. Oficina de Promoció de Polítiques d'Igualtat Dona-Home. https://www.diba.cat/c/document_library/get_file?uuid=d972dc4f-0849-4b23-a6d3-a8041a1b111d&groupId=232140

Solà, M., i García, N. (2020). *Ampliar la mirada sobre les violències de gènere. Cap a un model d'atenció a persones LGTBI*. Fundació Surt.

Tomasini, M. E. (2020). ¿Qué mueve a las jóvenes a participar? Activismo de género y construcción de identidades en estudiantes de escuelas secundarias de Córdoba, Argentina. *Psicología, Conocimiento y Sociedad*, 10(2), 85–102.

Vall, C. (2022). *Trenqueu en cas d'emergència. Manual per a víctimes i supervivents de violència masclista*. Univers.

Valls, M. R., Tarrés, M. B., Morell, I. A., Pons, S. C., Empain, J., Calpe, R. G., ... Sánchez-Martí, A. (2021). Hacia una etnografía discursiva feminista con familias migrantes. *Discurso & Sociedad*, 15(3), 622–646.

Varela, N. (2005). *Feminismo para principiantes*. Ediciones B.

Vergés Bosch, N., i Gil-Juárez, A. (2021). Un acercamiento situado a las violencias machistas online y a las formas de contrarrestarlas. *Revista Estudios Feministas*, 29(3). <https://doi.org/10.1590/1806-9584-2021v29n374588>

Verloo, M. (2018). Gender knowledge, and opposition to the feminist project: Extreme-right populist parties in the Netherlands. *Politics and Governance*, 6 (3), pp. 20-30.

Whitton, S. W., Dyar, C., Mustanski, B., & Newcomb, M. E. (2019). Intimate partner violence experiences of sexual and gender minority adolescents and young adults assigned female at birth. *Psychology of Women Quarterly*, 43(2), 232-249.

Wolf, N. (1991). *El mito de la belleza*. Emece Editores.

Què funciona en gènere i joventut?

Projecte de recopilació, anàlisi i transferència d'evidència per a millorar
les polítiques públiques destinades a afavorir la igualtat de gènere entre
les persones joves

Un projecte conjunt de:

ivàlua ✓
Institut Català d'Avaluació
de Polítiques Públiques

 Generalitat
de Catalunya
**Departament
de Drets Socials**

Amb la col·laboració de:

 Generalitat
de Catalunya
**Departament
d'Igualtat
i Feminismes**

Amb el finançament de:

 Generalitat de Catalunya
**Agència Catalana
de la Joventut**

 Pacto de Estado
contra la violencia de género

Activitat parcialment finançada
amb càrrec als crèdits rebuts del
Ministerio de Igualdad (Secretaria
de Estado de Igualdad y contra la
Violencia de Género)

 **Què
funciona?**